
3 1761 06994501 2

ומנהיגתם לאשר תחפוץ׳ ואחריה הם נמשכים תמיד כלל אחר הגוף׃ כמו שזכרנו למעלה׃ והנה הם מודים לפניו ית׳ על טוב חלקם כמו שצריך להודות על כל מדה טובה ואומרים ב׳ ש׳ כ׳ מ׳ ל׳ ו׳ והיינו שכ״מ ר״ל ההתרוממות שהוא יתברך שמו מתרומם עליהם ואותה ההשגחה שורה עליהם ומשעבדם למלכותו ית׳ להמשך ולהתנהג אחריו תמיד שהרי הוא עצמו ית׳ מתכבד בזה שזהו מה שחפץ שיהיו לו נבראים קדושים נמשכים אחריו ונתקנים בטובו׃ ואמנם בני האדם עתה אינם במצב זה אלא עתידים להיות ורק יעקב אבינו ע״ה זכה לו ובבחי׳ מה שמגיע לבנים מצד אביהם יש לנו קצת מן הקצת ממנו ובבחי׳ זו אנו משבחים זה השבח אך בחשאי זולתי יוה״כ שאנו מתעלים קצת לבחינת המלאכים׃

ת ו ש ל ב ע

שיתכנו בהם אותם הציורים וכמו שהצרוף האותיות בכל אותם הצירופים לא יחסר ממנו שום מאמר מהמאמרים שבכלל שם המחבר וגם לא יוסיף עליהם כן אלו יצוירו הכתובים בכל הציורים השייכים בהם לא היו נעלמים שום אחד מן הענינים שרצה ובכלל בם המחבר ב"ה וגם לא היה נוסף עליהם דבר · ואמנם אחרי הוצאת הענינים האלה מהכתובים עדין צריך עיון אחר לדעת לישבם בנושאם והיינו לדעת באיזה יחס הם עם הנושא ואיך יקויימו בו והבן :

כשנתבונן על כלל מצבי הבריאה נמצאם שנים הא' אמצעי והב' תכליתי · האמצעי הוא כלל כל מה שקורה והולך עד סוף הסיבוב · התכליתיי מה שיקרה בסוף הכל · האמצעי הוא על צורות רבות והיינו כלל מקרים רבים מתחלפים מה שאנחנו רואי' שסובב והולך בעולם : התכליתיי יש לו צורה א' לבד והוא שיהיו הברואים דבקים בבי"ת ושכינתו שורה עליהם בתמידות לא יפרדו ממנו ולא יפרד מהם ויהיו נמשכים אחריו לגמרי כצל אחר הגוף והנה סבת כל המצבים האלה הוא השפעתו ית' אל הברואים והמצאו להם כי כשיעור המצאו להם כן יהיה המצב שימצאו הם בו והנה כשיגלה האדון ב"ה לפי מה שחק טובו נותן ויחודו האמיתי תולדת זה בנמצאים יהיה המצב התכליתי שזכרנו : ובהיותו יתברך שמו מתגלה להם לא כפי חק יחודו ושלימותו אלא כפי איזה טעם אחר · הנה לא יולד בם המצב שזכרנו · אלא מצב שיתיחס לגילוי ההוא שיתגלה : והנה באמת כלל כל המצבים שתחת המצב האמצעי הם נמשכים מגילויים שהוא ית"ש מתגלה לא כחק שלימותו אלא כפי מה שרוצה שיולד בברואים כפי גזירת החכמה ואולם המצב האמצעי בכל חלקיו אף על פי שבצורתו הוא שונה מאד מהתכליתי אף על פי כן אינו נוטה ממנו במהלכו כל שכן שאינו מתנגד אליו אלא אדרבא הוא הולך מהלך השגחתו כי הוא אמצעי שצריך שיוקדם לו כדי שיוכל להגיע הוא בסוף הכל והנה כל ההבחנות שנבחין במצבים שהם התולדות נבחין בהשפעה שהיא הסבה וכמ"ש במ"א · והנה נמצא שההשפעה העיקרית היא אותה שכפי יחודו ית' והשאר אינם אלא אמצעיים לבא לזה ומשמשים לה : ואמנם המלאכים גם עכשיו כבר הם במצב שצורתו כצורת המצב שיהיה לכל הברואים באחרונה · והיינו שהם דבקים בו ית' ושכינתו שורה עליהם

ומנהיגתם

הנה כלל ההשפעות הנשפעות ממנו ית' לנמצאיו שהם הם הספירו' כמש"ל כבר ביארנו שיבחן בהם הסידור והיחס בין זו לזו ושבהיותן בסידור הראוי יצא מזה היות הנבראים בהצלחה ואולם אין ענין הסידור הזה כסידור שבעצמי' הנפרדים אבל הוא סידור יבחן גם מצד תולדתם במקבלים · ובהגיע ההשפעות אל המקבלים בחיבור · נאמר שהן מחוברות · ובהפרד זה נאמר שהן בלתי מחוברות · וכן בהגיע כפי מה שנאות במקבלי' נאמר שהן סדורות · ואם לא · נאמר שהן בלתי סדורות אעפ"י שבעצמן באמת אין שינוי ועל דרך זה ידרש בהן שבירה ותיקון :

הנה תראה במחברת המליצה שיסודרו מערכות של אותיות יקראו בדרכים שונים ויצאו מהם מאמרים שלימים פי' שיקראו ביושר ובאלכסונים מלמטה למעלה ומלמעלה למטה וכיוצא בזה כפי בחירת המחבר: והנה האותיות ההן אינן מושמות שם כפי מה שיזדמן אבל הסדר הוא שבתחלה יסדר המחבר כל המאמרים שירצה לכלול במערכתו אח"כ יתחכם לסדר מערכת האותיות בדרך שעל ידי כל הצירופים ההם שיצטרפו באותם הדרכים שיבחר יכללו כל אותם המאמרים שתיקן מתחלה והנה מי שיצרף אותם האותיות בכל אותם הצירופים יוציא כל המאמרים שכלל המחבר במערכתו ולא ישאר שום מאמר שלא יצא אם יצרף המצרף כל הצירופים שאפשר לצרף באותם הדרכים שבחר המחבר: וכן לא יוציא שום מאמר חדש לא שיערו המחבר תחלה · ולא כלל אותו במערכתו · אם ישמור החוקים שחקק לו המחבר: ואמנם דומה לזה ענין כתבי הקודש · כי הנה הוא ית"ש בחכמתו הקיף וכלל כל הענינים האמיתים שבנושאים האמורים בכתבי הקודש · ואולי אחרי שערו כל הענינים האלו עָרַךְ עֶרֶךְ מלות שהם פסוקי המקרא והנה הן מסודרות בתכונה זו · שכאשר יתפרשו בכל הפירושים ששייך בהן כפי מדות ידועות יצאו מהן כל הענינים האמיתים שבנושא שהם נכללים במלות ההן עם כל ביאוריהן והנה כל הכתוב דומה אל מערכת האותיות והביאורים השייכים במלותיו דומים אל הצירופים השייכים באותיות המערכת כפי החוקים שחקק לזה המסדר: והענינים היוצאים מביאורי המלות כמאמרים היוצאים מצירופי האותיות · וכמו שהמאמרים ההם שוערו מתחלה · ועל פיהם סודרו האותיות · באופן שיצטרפו באותם הצירופים · כן הענינים שוערו מתחלה ועל פיהם סודרו מלות הכתובים

שיתכנו

הקבלה והסדים וכל המזיקים :

הנשמה של האדם מתחלקת לה' בחינות נקראות נפש · רוח · נשמה · חיה · יחידה · ובאות מהה' פרצופים נפש מנוקבא · רוח מז"א · נשמה מאימא · חיה מאבא · יחידה מאריך אנפין : עוד יש נשמות מעולם העשיה ונקראות נפשות · ומעולם היצירה ונקראות רוחות · ומהבריאה ונקראות נשמות · ומהאצילות ונקראות נשמות לנשמות :

ומלבד כל הבחינות האלה שזכרנו שיש לנשמה יש בחינה אחרת שנקראת מלבוש ונקראת צלם והיא בחינה אחת נפשיית שבה מתחלקות כל אלה הבחינות הנזכרות כדי לבא ולעמוד בתוך הגוף ומלבד כל זה עוד בחינה תחתונה שנקראת כח הגוף ובאה מהגלגלים :

והנה הנפש שוכנת ומתגברת בכבד · והרוח בלב · והנשמה במוח · והחיה מקיפה את כל הגוף מבחוץ · והיחידה מקיפה על הראש מלמעלה :

כלל גדול בענין הספי' האדון ית"ש בבחי' פשיטותו נקרא א"ס ב"ה מאליל עלת כל העלות : ובבחי' יחסו עם ברואיו דהיינו מה שהוא מתגלה להם ומה שהם משיגים ממנו נקרא ד"מ חכם · נבון · גדול · גבור · וכיוצא בזה מן התוארים : ובחינת הענינים האלה שבעבורם יתואר בתוארים שזכרנו נקראות בהחלט גדולה גבורה חכמה בינה וכיוצא :

יש אור אחד נמנה לפעמים בכלל הע"ס ונקרא דעת אמנם האמת הוא שאינו אור שרשי כמו שהם העשר ספירות שהם עשר שרשים חלוקים זה מזה אבל הוא הארה א' נולדת מחבור ב' הספירות חכמה ובינה והנה החכמה היא מהקו הימני והבינה מהשמאלי ע"כ הדעת הזה היוצא מהם יהיה מורכב וכלול מב' בחינות הימין והשמאל והנה נקרא אמצע · ויאמרו שהוא כלול מחסדים וגבורות פי' אורות מבחינ' החסד שהוא הקו הימני ואורות מבחי' הדין שהוא הקו השמאלי והנה בזה יהיה קו האמצע דעת תפארת יסוד והוד דעת נחשב כמו נשמת השש קצות כלם דהיינו פנימיותם :

דע שכל עולם נדרש בו עשר ספירות וכל ספירה כוללת עשר וכן כל אחד מהעשר כוללת עוד עשר וכן עד אין תכלית באופן שכל אור ואור שנבחין ונזכיר באורות נבין בו היותו כולל עשר וזכור זה :

הנה

וטעם אחר כמ"ש :

והנה עשר ספירות לפי חילוק האחר נחלקים לג' חלקים ונקראים ג' קוים חכמה חסד ונצח נקראים קו החסד ונקרא ע"ד המשל ימין · בינה גבורה הוד קו הדין ונקרא שמאל · כתר ת"ת ויסוד קו הרחמים ונקרא אמצע · ומלכות כלל כלם :

וארבע עולמות הם ונקראים אצילות · בריאה · יצירה · עשיה · והם עולם האלהות עולם הכסא עולם המלאכים ועולם התחתון ובכל א' מהם נדרשים ספירות ופרצופים באלהותו ית' וכבודו שמתגלה שם ובבי"ע יש הנפרדים ג"כ דהיינו המאורות הנבראים שזכרנו למעלה שמתחלקים גם הם במחלקות הע"ס וכל הנבראים כלם עליונים ותחתונים שנולדים מהם וכמ"ש :

שם הויה ב"ה מתמלא בד' מילואים כזה א' יו"ד ה"י וי"ו ה"י שעולה ע"ב · ב' יו"ד ה"י וא"ו ה"י עולה ס"ג · ג' יו"ד ה"א וא"ו ה"א עולה מ"ה · ד' יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה עולה ב"ן · והנה ד' מילואים אלה מתיחסים לד' אותיות השם עצמו ע"ב ליו"ד ס"ג לה' מ"ה לו' ב"ן לה' · ומתחלקים בפרצופים ובספירות כמו שמתחלקות האותיות דהיינו ע"ב בכתר וחכמה · ס"ג בבינה · מ"ה בשש קצוות · ב"ן במלכות · ואמנם ד' האותיות וכן ארבעה המילואים מתפרשים כסדר הזה גם בעולמות · ע"ב באצילות · ס"ג בבריאה · מ"ה ביצירה · ב"ן בעשיה · וכן יו"ד באצילות ה' בבריאה ו' ביצירה ה' בעשיה : כנגד ד' אותיות השם ב"ה נמצאים בתורה ד' בחינות · והם טעמים נקודות תגין ואותיות · טעמים כנגד יו"ד · נקודות כנגד ה' · תגין כנגד ו' · אותיות כנגד ה' :

הסטרא אחרא היא כלל כחות נבראים ויש בה תחלה עשר מקורות מקבילים והפכים לעשר ספירות ונקראים ג"כ בשם זה דהיינו ע"ס דקליפה ונחלקים לד' עולמות אבי"ע מקבילי' והפכים לאבי"ע דקדוש' ואמנם ד' מדריגו' דקליפה יש זו קשה מזו ובכל אחד מהם ד' עולמות אבי"ע והד' מדריגות נקראות רוח סערה · ענן גדול · אש מתלקחת · ונוגה · שלש מאלה הד' הם רע גמור אך קליפת נוגה יש לה זמנים ופעמים שמתחברת עם הג' ונעשית רע ופעמים משתעבדת לקדושה ונטפלת לה והיינו שנפרדת מן הג' ומתחברת לקדושה ומיטהרת ונקראת תוספת מחול על הקדש שהיא טוב והנה מן המקורות האלה שזכרנו מתפשטים ענפים והם כלל מלאכי

וצריך שתדע שמכלל הספירות האלה הנה הוא הוית המצויים כלם שרצה וחידש הב"ית כמ"ש · וכן מכלל ענינם הוא הולד בנמצאים מקרים וענינים כפי גזירת החכמה העליונה והוא מה שנקרא הנהגה והשגחה · והנה כלל המקרים הנולדים בנמצאים מתחלק לב' מינים והם תיקון והפסד כללים או חלקים פי' שיקרה לא' מן הנמצאים כלו או לחלקים ממנו ופעולת ב' הענינים האלה נקראת הטבה והרעה: והנה רצה האדון ב"ה שתהיה האורה הנזכרת שהיא גילויו באותם הדרכים והגבולים שרצה לגלות סבה לכל זה שתא' האורותם אז נאמר בא' מבחינות האורה יולד ענין בנמצאים שיהיה מכלל ההטבה ומבחינה אחרת יולד ענין אחר שהוא מכלל הרעה : והנה כשנבחין כללי האורה לפי מה שמולידים מן המקרים נמצאם ג' כלל שרש ההטבה ונקרא חסד · שרש הרעה ונקרא דין · והממוצע בין ההטבה והרעה ונקרא רחמים · וע"פ שרש זה נקרא קצת מן האורות חסדים וקצתם דינים ויקראו בעלי החכמה גבורות והנה כל מה שהוא ריבוי השפעה והארה נקראהו חסד וכל מה שהוא העלם ומעוט נקראהו דין · ואמנם כבר הקדמנו שכמו שכל ההנהגה נולדת מהספירות גם כל הנמצאים נולדים מהם ונמצא שכל אורה יש לה ב' תולדות א' בנמצאות וא' במקריהם דהיינו ההנהגה בהם ואולם עניני ההנהגה מובנים הם אלינו ועומדים אנו על תוכנם כי הנה נבחין מה שהוא הטבה ומה שהוא הרעה מה שהוא ריבוי הארה ומה שהוא העלם וחסרון וכשקבלנו המינים לסוגים נמצאו הסוגים ג' והם חסד דין רחמים שזכרנו וע"ז הטלינו תוארים האלה לספירות כפי התולדה הנולדת מהם בהנהגה אך הנמצאים למיניהם כפי אורותיהם העצמיות אינן נודעים לנו · ולא נוכל לקבץ אותם לסוגים ולא נוכל לתאר בהם תארים מיוחדים לספירות על מה שיולידום · אבל נזכיר הספירות בתוארים הראוים להם כפי ההנהגה וניחס להם בנמצאים אותם שנולדים מהם ד"מ נאמר שהזהב יוצא מן הדין ורומז עליו והכסף מן החסד ורומז עליו וכיוצא בזה ואנחנו לא נבחין יותר דין בהמצאת הזהב מבהמצאת הכסף ולא יותר חסד בהמצאת הכסף מהזהב אבל הכונה שמן הספירה שממנה נשפע החסד בהנהגה יולד הכסף בנמצאים וכן כל כיוצא בזה וע"פ הכלל הזה צריך שתתבונן בדרושי' להבחין בתארים אם הם מיוחדים בדרוש ההוא כפי הנושאים שבו · או אם הם בלתי מיוחדים ונמשכים אחר נושאים אחרים

הנתנים להיות מושגים מהם וכן בבחי' ההתדבקות שמתדבקים בו ית' ומשתעשעים בו ונשלמים בשלימותו אין כל זה נעשה אלא באמצעות הגילויים האלה שהוא ית"ש מתגלה להם כפי מה שגזרה חכמתו היותו ראוי ונאות להם וכל זה מכלל מה שהאדון ב"ה כמלך לבריותיו כמש"ל :

וכלל כל הדברים כלם הוא מה שנקרא ספירות ולפי בחינות אלה נזכירם בשם אורות או מדות או כחות או שרשים ונדרוש בהם דרושים שונים אחד לפי בחי' א' ואחד לפי בחינה אחרת :

וצריך שתדע שכפי התפרט השפעה והארה פחות או יותר כן ייוחסו לה תוארים שונים ותקרא אור הארה פרצוף או עולם כפי רבות הפרטים והתפשט הענין בהשלמת בחינותיו :

והנה שמות הע"ס בכלל הם כתר · חכמה · בינה · חסד או גדולה · גבורה · תפארת · נצח · הוד · יסוד · מלכות · ואלה מתחלקים בחילוק אחר ונקראים ה' פרצופים · כתר נקרא אריך אנפין · חכמה אבא · בינה אימא · הששה שהם חסד גבורה ת"ת נצח הוד יסוד מתחברים ונעשים פרצוף אחד ונקרא זעיר אנפין · ומלכות פרצוף א' ונקרא נוקבא :

עוד צריך שתדע שהע"ס נרמזים בשם הוי"ה ב"ה קוצו של יו"ד רומז לכתר וגוף היו"ד לחכמה הה' לבינה הו' לשש ספירות חג"ת נה"י ונקראים ו' קצוות וה' אחרונה למלכות :

אלה האורות צריך שיאירו כלם בחיבור א' וביחס מיוחד שגזרה עליו החכמה העליונה דהיינו הכתר בבחי' השרש ומקור לכל · ואחריו במדריגה שני האורות חכמה ובינה נקשרים בכתר והם עצמם מתחברים זה עם זה חיבור גדול ושניהם מתקשרים בו' קצוות והו' קצוות בחיבור אחד עם המלכות · והנה בהיות האורות האלה מאירים על סדר זה נמשך מזה שיהיו הנבראים עומדים במצב טוב ובברכה והרווחה רבה בהם ואם א' מהתנאים האלה יחסר הנה יחסר טוב מהנבראים :

ואולם מה שאפשר ליחסר הוא אור המלכות שלא יאיר אלא מעט וז"א לא יתחבר לה ואבא ואימא לא יתחברו בז"א ונוקבא אך אבא ואימא לא יתכן אלא שיאירו תמיד בחיבור בלי הפסק וכולי מזה שיתקיים העולם ולא יחרב אך הרווחתו תלוי בהתקשר או"א בז"א וז"א בנוקבא ונקראו ד"מ ז"א ונוקבא חתן וכלה והחיבור ביניהם כמשוש חתן על כלה :

וצריך

והמקרים הנשפעים ממנו ית' הנה היחוד והפשיטות שהוא הענין המיוחד לו ית' הוא שרש כל ההשפעות השונות הנשפעות ממנו למלבים ומקרים השונים האלה · וכלם באמת אינם אלא גילוי האמת הזאת והיותם כ"כ מתחלפים ווכים הוא שכיון שרלה האדון ב"ה בהדרגה לא יוכל זה הענין להגלות כי אם לבסוף אחר כל המלבים האלה ובמלא שממה שיש בו ית' במליאות אחד שהוא היחוד והשלימות המליא לנמלאים בהדרגה רבה ומליאות שונים כפי מה שראוי להם והנה על כן נאמר שפשיטותו ית' הנה היא שרש כל הספירות ובו תלוי קיום כלם בכל בחינותיהם הפנימיות והחילונות העליונות והתחתונות ודבר זה נבחנהו בין בכלל הספירות בין בפרטיהם שכלם כללם ופרטיהם נמשכים באמת מן היחוד והפשיטות וכל כחם ופעולתם תלוי בו והנה פשיטותו ית' נקראהו בשם א"ס ב"ה כמ"ש ואמנם נאמר שהוא בתוך כל ספירה ומקיף לכל ספירה ומקיף וסובב על כלל כל הספירות כלם · וזה יורה על ג' עיקרים אמיתים · אחד שאף על פי שחודשו הספירות הנה לא הגיע מזה שום שינוי או גבול אל המליאות האמיתי שהוא ספשיטות השלם אלא הוא נמלא באמת בכל מקום וענין · ואין דבר שנאמר עליו היות הא"ס מוסר משם · הב' ענין התלות כל המליאות במליאותו ית' המוכרח והיות כל קיומם תלוי בו עד שבכל בחינותיהם הפרטים והכללים אינם הוים ולא מתקיימים אלא מפני המליאות האמיתי המתלוה אל כלם ומקיימם · והג' בבחינ' ההנהגה עלמה ששרש כל הענינים הוא אמיתת יחודו ית"ש ופשיטותו · וההנהגה כלה לגלות אמתת יחוד הזה עד שאין שום גילוי והשפעה יולא מענין זה כלל אלא שנשלם הכל בדרכים הנאותים :

והנה מלבד טעם ההבחנה וההנהגה שביארנו למעלה אשר הביאנו לדבר בספירות האלה בדרכים גופנים ומוחשים עוד טעם גדול יש בדבר והוא כי הנה גזר האדון ב"ה להיות מתגלה לבני האדם בנבואה ע"י תמונות דמיונות נבואיים שמתוכם ישיגו ענינים אמיתים ונשגבים בסתרי רוממותו ית' והשגחתו: והנה על פי הליורים ודמיונות הנבואיים האלה נזכיר בספירות ענינים ותנועות כפי מה שנראה במראות הנבואיות: ואולם בהשגה שמשיגים הלדיקים בעולמות הרוחניים · וההנאה שנהנים מזיו שכינתו ית' · האמת הוא שאין משיגים עלמותו ית' כמות שהוא אבל מתגלה להם מזיוו מה שראוי להם בדרכים הראוים להם שמתוכם משיגים הענינים האמיתים

להשיג על ידי הויתו נחשב במדריגה השני׳ ד׳ איך הויתו נחשב כן מסכים עם התכלית ועל ידו יושג ה׳ פרטי הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא עושה איך מסכימים עם הכלל והולכים מהלך השגת התכלית ההוא ואמנם לשנוכל לדבר בענין כפי הצורך הנה נצטרך לאחר כל זה בתארים גופנים ומוחשים ולצייר הבחינות כאלו הם עצמים נפרדים למען הבין כל אחת מהן בצורתן בכל גבוליה ולהבין יחסיהן זו עם זו והנה כצייר המדריגה האמיתית של האדם ההוא עצם א׳ ונאמר היות האמיתית פנימית מסתתרת ומתעלמת במדריגה הנראית שהיא חיצונה לה ומשמשת שימוש הלבוש לגוף האדם : עוד נבחין הסבה שממנה הנראית נולדת ואיך נולדת ממנה׳ אם בחיוב או בבחירה: עוד נבחין חלקי הנראית וגם הם נציירם כעצמים נפרדים שמתחברים ומתקשרים זה עם זה ונבין יחסם עם הכלל׳ ויחס הכלל והפרטים עם התכלית׳ והנה לפי האמת אין כאן רבוי עצמים כלל ולא שינוי בעצם האיש המתנכר אלא שגילויו לאותם האנשים נגבל בגבול שרצה לתכלית מבוקש ממנו: והנה על פי משל זה תבחין ענין הספירות כי האדון ב״ה מהותו ועצמותו דהיינו אמית׳ מציאותו אינו מתגלה אל נבראיו כפי מה שהוא׳ אלא כפי מה שרצה להתגלות לתכלית נודע אצלו׳ ואמנם יש לנו עתה להבחין אמתת מציאותו והגילוי שרצה להגלות ונדבר בם כאלו הם עצמים נפרדים ונאמר שאמתת מציאותו מתעלמת בתוך הגילוי שרצה להגלות׳ ונקרא לגילוי ההוא אור כלל ולפרטיו ספירות׳ וגם הם נדבר בם כאלו הם עצמים נפרדים מתקשרים ומתיחסים זה לזה ונבחין התכלית בכללם ובפרטיהם ונבאר סבותיהם ותולדותיהם קודמיהם ונמשכיהם ככל מה שנזכיר ונבאר בעצמים המוחשים ולאמתת מציאותו ית׳ נקרא אין סוף ונאמר שהוא מסתתר ומתחפש בתוך הספירות עם הברואים וביחסיהם זה עם זה וביחסיהם עם הא״ס ב״ה ואין בכל זה שינוי כלל בו ית׳ כי אפילו באדם המתחפש אין שינוי וכמ״ש כ״ש בו יתברך שהוא כל יכול ויכול לעשות בלי שום גבול מה שאי אפשר לשום נברא שיעשהו אלא בגבולים מיוחדים : והנה לפי מה שנבין בהנהגתו ית׳ נבאר יחסים בספירות בדרכים שונים ונדרוש בם דרושים גופנים על העיקר הזה שביארתי וזכור זה מאד :

והנה כמו שבבחי׳ המציאות של כל המצויים הוא ית״ש סבת כל המציאות וקיומם כן בבחי׳ טבע ומהות השפעות המלבי׳

בכלל הגילוי הזה שהוא הסבה לכלם ואולם הקבלה שבידנו היא שהפרטים האלה כלם נכללים תחת יו"ד סוגים ונקראים עשר ספירות וכלם אינם אלא אורו ית' שנמצא לנמצאים כפי מה שצריך להם ונבחנים בו הבחנות האלה לא מצד עצמו אלא מצד הנמצאים כפי בחינותיהם מצביהם ומקריהם :

והנה כמו שנתגלה יתברך שמו ביו"ד גילוים אלה כן ברא עשר נבראים זכים ורוחנים בתכלית מה שאפשר שימצא בנמצאים והוא ית"ש בעשר גילוייו מסתתר בהם וזורח מתוכן וגם הם נקראים עשר ספירות והם הנקראים כלים ממש כי הנה הם כמו כלים לאורו ית' המתעלם בתוכם ויו"ד גילוייו ית' נקראים עצמות · שאינם דבר אחר זולתו ית' אלא אורו המיוחד הוא המתגלה לנבראים כמו שראוי להם ואעפ"כ בדרך השאלה נקרא לבחינות מן הגלוים האלה כלים · ולבחינות אחרות עצמות · מן הטעם שנבאר לפנים בס"ד · והנה עשר מאורות אלה שזכרנו אעפ"י שהם בתכלית הזכות והרוחניות לא נתאר להם תואר חלקות כלל כי אינם אלא ברואים נבראים ממנו ית' ונפרדים זה מזה ושייכים בהם מקרים וגבולים מה שאין שייך בו ית"ש כלל ועיקר : והנה אעפ"י שהסוגים הכללים הם עשר בלבד הנה יתפרטו לענפים וענפי ענפים במדריגות רבות וחילוקים רבים אמנם כשנדקדק על שרשי הענינים נמצא היותם עשרה בלבד :

והנה נבחין בספירות אלה מדריגות ויחסים כפי המצבים הנולדים מהם בברואים והמקרים שיסובבו מהם ועתה נדבר בהם כאלו הם עצמים שונים ונפרדים אלה עליונים ואלה תחתונים אלה חיצונים ואלה פנימים ונדרוש בם תנועות שונות ואין הכונה בכל זה אלא לבאר בהשאלות גופניות פרטי ההשפעות לפי תולדותם :

וכדי שתבין כל זה הענין לאמתו אציג לפניך משל איש חכם שנכנס בחברת בני אדם והוא לתכלית מה אינו רוצה להתודע ביניהם לחכם כמות שהוא באמת אלא רצונו שיחשבוהו כאחד העם הנה האיש ההוא באותה החברה ידבר ויתנהג בדרך שישיג התכלית הזה הנרצה ממנו דהיינו שלא יכירוהו אלא יחשבוהו מה שהוא רוצה להיות נחשב ביניהם · והנה ישוה דיבורו וענינו למה שמצטרך ונאות להשגת זה התכלית · והנה אם נרצה לבאר מצב האיש ההוא בזמן ההוא ולהבחין בו מה שיש להבחין · נבחין · ראשונה מה שהוא באמת · ב' מה שהוא נראה ונחשב בעיני האנשים ההם · ג' התכלית אשר הוא מבקש

להשיג

ורצונו רצה בזה · ועומק זה הענין הוא שהנה כיון שכל תכלית הבריאה לא היה אלא לשימצא מי שיוכל ליהנות בשלימות שבו ית' ע"כ גזרה חכמתו שיהיה הכל תלוי בו ונסמך עליו פי' שיהיה רצונו ית' ליעשות הוא עצמו יסוד וסמך לכל המציאות שיסמכו עליו ויתלה מציאותם בו ונמצא שלא הספיק לו להיות עם נבראיו ביחס הסבה הפועלת עם פעולה אבל רצה להתיחס להם כענין יחס המקור והשרש עם הנמשך ממנו שהניהם מין א' והתולדה נמשכת ממולידה בהמשך טבעי פי' שהנה התולדה היא לא תחדל לצאת מהמוליד ההוא אם לא יהיה לה מעכב וכן לא תצא מהמוליד ההוא תולדה אחרת תחתיה כן רצה להיות הוא עצמו מקור אל הברואים שגזר שימשכו ממנו בהמשך הטבעי הזה · ואמנם דבר זה א"א שימצא אצלו ית' מצד עצמותו כי אמתת מציאותו לא די שאינה נותנת שימשכו אחרים ממנה אלא אדרבה שוללת כל זולתו כי הרי א"א שימצא מציאות מוכרח אלא אחד וכמ"ש במ"א אך ברצונו ית' ויכלתו הנה ודאי שהוא יכול ליעשות יסוד למציאות שירצה כפי מה שירצה לימצא להם: ואולם כשרצה בזה הנה גזר לימצא אל מציאויות והויות כפי מה שרצה שבהמצאו להם כן יהיה להם ליסוד ולמקור כמ"ש פי' שמאותו המציאות שהוא נמצא להם יהיו הם מתהוים ומתקיימים כמ"ש וגם זה לא מצד טבע או חק מוכרח אלא מצד חפצו ית' וגזירת חכמתו שגוזרת שמן המציאות ההוא ימשכו מיני המציאות שגזרה בם ובו יתקיימו · והנה המציאות הזה שזכרנו שהוא ית"ש נמצא להיות הוא מה שנקרא גילוי והארה ובבחי' זו נקראהו ית"ש סבה ומקור לנמצאים כיון שבגזירת רצונו הנה ההארה הזאת סבה לנמצאים אלה כסבה הטבעית אשר הוא מין אחד עם תולדתה ולא תחדל תולדתה לצאת ממנה ולא תצא ממנה תולדה זולת המיוחדת לה ואין הבדל בדבר אלא שהסבה הטבעית כל זה שנבחין בה בחק טבעה הוא והיא ותולדתה מין א' ובו ית"ש אין דבר חוקיי ומוכרח אלא הכל מצד החפץ והיכולת ואין הנבראים עם הארתו מין א' כי אין בינו ובין ברואיו שום ערך והנבראים כלם מחודשים מאין מוחלט · אבל מתדמה ענין יציאתם והמשכם מהארתו ליציאת התולדה הטבעית מסבתה · והנה הגילוי הזה שזכרנו בכלל נקראהו הארה · ופרטיו נקראם ספירות · והם פרטי גילוי שהאדון ב"ה מתגלה ונמצא אל נמצאיו להיות מציאותיהם מתהוים ומתקיימים בהתלותם בו: ואמנם כפי כל המצבים והמקרים שגזרה חכמתו ית' שימצאו בנבראים · הנה כ"ב הבחנות יבחנו

היו מתנגדות אל הקדושה והטוב שלא ימצא בעולם והיו ישראל סגורים בתוכם שלא היו יכולים לצאת כלל עד שהאיר להם הב"ה בכחו הגדול ושבר ד' הקליפות והוציא ישראל מתוכן וזה ענין ד' גאולות האמורים בפרשה: ואולם זה עשה בהאיר על ישראל ד' אותיות ה' ב"ה והנה ענין זה במצרים היתה התחלה לבד שיצאו ישראל מהם אך סוף הכל צריך שיהיה שישלטו ישראל עליהם ויכבשום לגמרי וזה יהיה לעתיד לבא אמנם הנה זה כמי שקוצב עץ אחד שמכה בו הכאה אחר הכאה עד שקוצב אותו לגמרי וכן אנו עושים בכל שנה ושנה מתעוררים בכח הא' שהאיר ובתיקון שנתקן אז ומתחזקים להמשיך הדבר לפנים עד שיגמר והנה בסוף הכל הד' קליפות עצמם תתהפכנה על האומות ותאבדנה אותן והן ארבע כוסות של פורענות שלהן ולישראל יהיו ארבע כוסות של ישועה בהארת ד' אותיות השם ברוך הוא שזכרנו:

והנה מעיקר התיקון של הלילה הזה הוא להראות חירות של הנצחון שנצח הטוב את הרע ועל ידי זה נשבר כח הס"א ונכנעת הכנעה גדולה · והנה בזית המצה שאוכלים הוא להמשיך המזון המקודש המחזיק היצר הטוב שזכרנו אמנם כדי שישאר התיקון בכל השנה צריך לאכול האפיקומן אחר כך · ושלא לאכול אחר כך שום דבר · שכמו שאין הטעם סר מן הפה כך אין האור סר מן הנשמה:

כללי חכמת האמת

קבלה נאמנה ביד חכמי ישראל שכיון שרצה האדון ב"ה לברוא נבראים האיר מאור כבודו בדרך ידוע לפניו ית' ומאותו הגילוי וההארה הוליד כל ההויות והמציאות שגזר להמציא · הם וכל חוקותיהם כללותיהם ופרטותיהם · פי' שהנה ברצונו ויכלתו גזר שמהיות הוא ית"ש מתגלה בגילוי ההוא ימשכו כמסובב מסבתו כל ההויות והמציאויות בכל הגבולות שרצה בם · וכן מהיותו מתמיד בגילוי ההוא תמשך התמדת קיום ההויות ההם בגבולותיהם כלם שאלו הוא ית"ש היה סר מהאיר בדרך הזה מציאות כלם היה מתבטל ברגע אחד · ואמנם צריך שתתבונן שאין הכונה לומר שהיה האדון ב"ה מוכרח בדבר הזה שלא היה אפשר לו לברוא הנבראים זולת זה כי הנה אי אפשר לנו לדמות בו ית' הכרח כלל כי כל יכול הוא אמנם בחפצו

מאמר החכמה

משמשת לנפש לו כי זולתה תהיה בו נפשו הבהמית אך עומדת שם כמו שעומד בבית הסוהר ויהיה מלבה במקום ההוא לצער גדול לה. עד שבזה יכופר עונה: ובהיות ענין הבהמי הפכי לגמרי לענין הנשמה השכלית העליונה ע"כ עמדה שם יהיה לה לצער היותר גדול שאפשר לצער כיון שתוכרח לעמוד במה שהוא הפך טבעה לגמרי. וכן הגלגול בצומח ודומם כיוצא בזה הוא שאינה משמשת שם לנפש ולא נקשרת בגוף ההוא כלל כמו שמתקשרת המתגלגלת באדם אך יושבת שם כיושב במקום מה אלא שהמקום ההוא אינו הפך לה ומצטער בו ועונה מתמרק על ידו:

ענין סדר ליל פסח

הנה ביציאת מצרים נבררו ישראל ונבדלו מכל העמים להיות מתעלים במדריגתם ממדריגת האנושית החומרית ולהיות ראויים להתעטר בעטרות הקדושה ומה שעד אותו הזמן היה חשך החומרית מתגבר בגוף וגורם לאור התורה הקדושה שלא יאיר: הנה אחר שסבלו ישראל העינוי והשעבוד הגדול שסבלו נתפייסה מדת הדין ונשאר המקטרג בלי טענה ונזמנו לאור באור העליון: והנה בלילה הזה כל זה מתחדש ומתעורר מה שנעשה בראשונה וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה שתעשה: ואמנם עיקר הסדר תלוי בד' דברים והם פסח. מצה. מרור. וארבע כוסות. ועתה נבאר ענינם:

הנה צירוף הגלות כבר ביארנו שזה היה מה שטיהר את ישראל והוציא מהם הזוהמא כדי שיוכלו אח"כ לקבל אור הקדושה וזה ענין המרור שהוא וימררו את חייהם ואולם כשהגיע הזמן שיגאלו הוצרך שיגלה להם גילוי מאור קדושתו ית' ובו יתדבקו נשמותיהם של ישראל וימשכו אחריו ויתעלו משפלותם ויתפרדו מן הטומאה שהיו שקועים בה וזה נעשה על ידי קרבן פסח ובו נאמר להם משכו וקחו לכם ופי' ז"ל משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה: ואמנם עוד הוצרכו ישראל שיהיה גופם מוכן ומזומן לאור הראוי שיזונו ז' ימים אלה בשנה מן המצה שהיא מזון בבחי' יצר הטוב לבד בלי יצר הרע כלל ובהיות נזונים בזה ימים אלה נשארה התולדה הטובה לכל השנה להיות כל השנה מוכנים לקדושה:

אמנם ענין הד' כוסות הוא שהנה ידוע שמדריגות הטומאה הם ד' וכלם שלטו מאחר חטאו של אדם הראשון וכלן

היו

אל המים שמראים בגירתם ענין השתקעות השוקעים בם: ומראה על רז מרזי הנהגתו ית' שמשקע ומטבי' הרע מבריותיו באופן שלא ישאר ממנו רושם כלל וכמו שמבאר הגביא עלמו בדבריו ותשליך במצולות ים וכו':

ענין אחת אחת ואחת וכו' הוא כי הנה כל מה שגורמים החטאים הוא שאור הז"ת שבספירות יחשך וע"י זה יתגברו ח"ו החילונים כפי שיעור החשך ההוא ופרטו ואמנם תיקון כל זה הוא ע"י שהאיר הבינה על כל אחת מהז' ספירות אלה וע"י זה חוזר אורם ומתגבר והחילונים נכנעים ונשברים והנה על כן באה ההזאה הראשונה לעורר אור הבינה והיינו אחת. אח"כ חוזר ומזה ז' הזאות כלפי מטה להאיר ז' ספירות התחתונות וכדי להמשיך על כל אחת מהן כח הבינה חוזר ומזכירה על כל א' מהן והיינו אחת ואחת. אחת ושתים. פי' אחת שהזיתי למעלה והיא לבינה ואחת למטה והיא לחסד. א' שהזיתי למעלה בינה ושתים למטה לגבורה. אחת למעלה בינה ושלש למטה לת"ת וכן עד מלכות:

ענין הגלגול יש בו פרטים רבים מאד. אמנם כלל הענין הוא כי כבר ביארנו איך הנפש הנבדלת מתחלקת לחלקים רבים. וכללם נפש רוח נשמה חיה יחידה וגם אלה החמשה חוזרים ומתחלקים לחלקים פרטים רבים. ואמנם כל אלה אפשר להם שיחזרו ויתגלגלו בגוף שני או שלישי וכן כמה פעמים ועל הרוב אינן מתגלגלות כלן כי הרי כפי הזכיות שיש לגוף מן הגופים כ"כ חלקים מנשמתו נתקנים באופן שלא יצטרכו להתגלגל עוד ושאר החלקים שלא נתקנו הם יתגלגלו ואולם כל זה בנפש הנבדלת כמ"ש שאין טענינה מוסיף או גורע בענין חיות האדם והשכלתו וע"כ לא יהיה יותר חי מי שיהיו לו ד"מ ת"ר חלקי נשמה ממי שיהיו לו ב' חלקים בלבד וכן לא ישכיל יותר אותו שבו ת"ר חלקים מאותו שבו ב' חלקים כי החיות וההשכלה תלויה בנפש המדברת שיש לכל אחד בפני עלמו. אך בענין הקשרו בקשרים העליונים ודאי שאינו שוה מי שבו ת"ר חלקים למי שבו ב' ואין דבר זה נרגש אצלינו כלל אבל הוא ממה שנוגע להשלמת אילן הנשמות שביארנו במ"א. ואולם זולת כל זה יש מין גלגול אחר והוא גלגול בזולת מין האדם והיינו בב"ח או לומחים או דוממים ואין ענינו כזה שזכרנו כי הנה זה שזכרנו הנפש המתגלגלת תשמש בגוף שתתגלגל לנפש לו ממש. אך המתגלגלת ד"מ בב"ח אינה

סכל לפני וכו' פעתיד · כי תביא חק וזכרון הוא כח הדין השולט ביום ר"ה · להפקד כל רוח · נשמות בני האדם · ונפש כל שאר הנפשות שבב"ח והגמחים · להזכר מעשים רבים הגופים כלם · והמון נסתרות הנשמות שחוץ לגוף : זה היום תחילת מעשיך שביום זה מתחיל התחדשות כל הבריאה · ועל המדינות הוא הדין שעל הכללים : ובריות הדין שעל הפרטים : מעשה איש מה שמלך הבחירה · ופקודתו · מה שמלך הנגזר עליו · וכל זה בנגלות · ועלילות וכו' · בנסתרות · מחשבות אדם · המחשבות בנגלות · יצרי מעללי וכו' בנסתרות :
וגם את נח וזהו ראשית שני שהיה לעולם שהרי מה שניתן לו באד"הר נתמעטה ונמחה בדור המבול מפני רוב הטומאה שנשלטה בעולם ואח"כ חזר ונתחדש בנח שלא ימות עוד :

אתה נגלית וכו' הוא סדר הגלוי שנתגלה במתן תורה והנה הענין הוא הלבוש שבו מתלבש האור העליון ליגלות למטה ואמנם תחלה השיגו הקול הנבואיי כמשך מרום כל ההדריגות והוא מ"ש שכתוב ותמונה אינכם רואים זולתי קול וזהו מן השמים וכו' אח"כ נגלה בתמונות נבואיות ע"י לבושים נקראים ערפלי טוהר והנה רעש העולם ועל ידי זה יצאה ממנו הזוהמא שנשאבה בו מחטאו של אדה"ר והנה שמעו הדברות ובהם נכללה התורה כלה ונקשרה בהם והכל מתוך האש והוא כח הדין העליון הקדוש המטהר מכל טומאה והמעביר כל הרע ובבתי' זו הקולות והברקים ועל הכל קול השופר שסגולתו הגברת הטוב והכפית הרע כמש"ל · וזהו בקולות וברקים : אח"כ מתפללים על השופר הגדול שיהיה לע"ל וזהו תקע בשופר גדול לחירותינו וכו' :

ענין מנהג אמירת פסוק מי אל כמוך וכו' ביום ר"ה על הנהר הוא כי הנה בר"ה מחדש האדון ב"ה כל מציאות הנמצאים ומתכוין לקבוע הטוב שבהם שישאר לנצח ולדחות הרע שבהם עד שתטהר הבריאה ממנו ותהיה ראויה לאור באור פניו לנצח נצחים והנה ברחמיו ית' נושא העונות ועובר על הפשעים כפי מה שאפשר לפי נימוס צדקתו למי שזוכה לה · וכל הרע שנתגבר בבריאה דוחה אותו ומעבירו מן המציאות וענין זה נכלל בפסוקים אלה מי אל כמוך וכו' ותשליך במצולות ים וכו' : ואמנם בהיות שמן הראוי תמיד להשתמש מדברי העה"ז לעניני ההילול לפניו ית' כפי מה שנרמז מסתרי חכמתו ית' בצורות הנמצאים האלה וחוקותיהם על כן הולכים

מוכרחים שימלאו :

והנה אחר שיאמרנו השתעבדנו אל מלכותו ית' נתפלל שיגלה מלכותו בעולם גלוי שלם והוא מה שהבטיחנו שיהיה והיינו על כן נקוה לך וכו' והנה תבער הטומאה מן הבריאה בכל בחינותיה וזהו להעביר גלולים וכו' ואז לא יהיו עוד אלילים בעולם והנה זה סדר התיקון באמת כי בתחלה צריך שיוסר הרע שהוא המעכב את התיקון אח"כ יתוקן העולם תיקון אחר תיקון וזהו לתקן עולם במלכות וכו' והנה יהפוך הב"ה את כל הנבראים מרעה לטובה וזהו עיקר שבחו וזהו להפנות אליך וכו' וכלם יכירו האמת בבירור מה שעתה נעלם מהם · ואחרי הידיעה הזאת ימשכו אל הקדושה וזהו יכירו וידעו לפניך ה' אלקינו וכו' · והנה בתחלה יהיה תיקון ראשון שכל הנבראים יתקדשו בקדושתו ית' במה שישתעבדו למלכותו אח"כ יתעלו עוד עילוי אחר להיות יותר ממה שהיא אפי' מדריגת ישראל עתה וזהו על ידי קבלת עול מלכותו ית' עליהם ויהיה הוא ית"ש מולך עליהם וזהו ויקבלו כלם וכו' אח"כ שכבר ימלאו קשורים ומתדבקים בו ית' סלה יתעלו בו מעילוי לעילוי עד אין תכלית וזהו כי המלכות שלך היא ולעולמי עד וכו' :

אלהינו ואלקי אבותינו מלוך · גם בנוסח זה ג' בקשות כנגד שלשה עילוים שיהיו לעולם בגלוי מלכותו ית' והיינו מלוך על כל העולם כנגד התיקון שיתקן בספירת ב' האותיות ו"ה של השם והנשא עילוי ב' בסוד י"ה של השם והופע בהדר וכו' עילוי ג' כנגד קוץ היוד והנה מתפללים שתהיה ההשפעה בגילוי עד שירגישו הנבראים באמתתה וזהו וידע כל פעול וכו' · והנה מדריגת הנבראים ג' והם המעשים היצורים והברואים בבחי' הג' עולמות בי"ע וכנגדם וידע כל פעול וכו' ואמנם מלכותו בכל משלה הכונה השליטה הגמורה שהאדון שולט בכל שאפילו הרעה מחזירה לטובה :

אתה זוכר וכו' הוא סדר הדין והנה הדין נעשה בהשקפה על כל העבר ההווה והעתיד וזהו אתה זוכר מעשה עולם והוא העבר והנה מעשה עולם רומז על הגופניים · יצורי קדם על הרוחניים · והנה יש דברים שמלבד שרשם הם נגלות ומשתרשים בסוד הה' תחתונה של השם וכנגדם מעשה עולם ויצורי קדם ודברים שהם נסתרות משתרשים בה' העליונה והיינו לפניך נגלו כל תעלומות וכו' אתה זוכר את כל המפעל ההווה · המפעל לגופניים · יצור לרוחניים :

שתיקון זה יהיה גמור מה שלא היה כמותו נקרא שופר גדול ואולם כלענינו לתקוע בשופר בר"ה לחוק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד לעשות לע"ל: וכן כנגד זה נסדר הסדר בתפלה לעורר אותו כראוי: כמלאו כללי הענינים הראוים להתעורר ביום זה ג' והם זכרונות מלכיות ושופרות והתיקון עשרה פסוקים לכל אחד מהסדרים כנגד עשרה מאמרות והם הם סוד הע"ס:

עלינו לשבח זה שבח שמשבחים לפניו ית' ומודים לו על הטובה שהטיב לנו שבחר בנו וקרבנו לעבודתו והנה הקב"ה אדון כל באמת כי הוא לבדו המלוי הראשון וכל הנמצאים מאתו ית' נמצאו הנמצאים כלם שלו ובבחי' זה נזכירהו בתואר זה של אדון הכל ואמנם בבחי' סדרי הבריאה שברא נקראהו יוצר בראשית והנה יש לנו לשבח לפניו שנתן לנו חלק גדול ויקר במציאות שהרי אנחנו המיוחדים להדבק בו ואנו הזוכים לעבוד לפניו ולהיות עובדים לפניו לגלא נכחים וזהו שלא עשנו כגויי הארצות והיינו שבחינתנו בחינה נבדלת מכלם לגמרי ואנו מציאות אחד בפני עצמו מעותד לעבודתו ולדביקות בו ית' וזהו שלא שם חלקנו כהם וכו' והנה סדרו ארבעה שבחים כנגד ד' אותיות השם ב"ה והם עלינו לשבח · לתת גדולה · שלא עשנו · ולא שמנו · אח"כ מספר כנגד זה בגנותה של הע"ז והיינו שלא שם חלקנו כהם · וגורלנו · שהם משתחוים · ומתפללים · והנה חוזר ומבאר ענין השתעבדנו למלכותו ית' והיינו ואנחנו משתחוים וכו':

והנה כלל הבריאה מתחלקת לשנים והיינו מעלה ומטה · מעלה כלל המשפיעים · מטה כלל המקבלים · וזהו שהוא נוטה שמים דהיינו מעלה: ויוסד ארץ מטה · והנה השכינה מתגלית בכסא הכבוד במדריגות העליונות וזהו ומושב יקרו בשמים ממעל:

והנה הכבוד מתגלה בראש עולם הבריאה על הכסא והוא עצמו מתעלה בבחי' יותר מרוממת והוא באצילות ועליו נאמר ושכינת עוזו בגבהי מרומים: והנה ממה שאנחנו מאמינים ומודים בפינו הוא שהאדון ב"ה מלוי ראשון מיוחד שא"א שימצא אחר בלתי נברא ממנו ונמצא שהוא לבדו אלקים והוא הראוי ליעבד ואין אחר ראוי ליעבד כלל והוא עצמו מלוי אמת פי' שאי אפשר לו שלא ימצא שאין העדר אפשרי בו כלל וזהו הוא אלקינו ואין אחר בבחי' היחוד שזכרנו אמת מלכנו בבחי' אמיתת המציאות ואפס זולתו שא"א לימצא מלוי אחר שיהי' מוכרח המציאות זולתו ית' כי אי אפשר לשני מלויים

מוכרחים

שכתוב לדור ודור וכו' כי מלכותו ית' יהיה לנצח נצחים · והזוכים לו נהנים בו לנצח נצחים והנה בסוף זה חוזר הענין להיות מעין החתימה סמוך לחתימה והיינו קדוש אתה וכו' :

ענין ספר החיים

הנה האדם נידון תחילה על פי מעשיו לימנות בצדיקים או ברשעים וזה נקרא ממש ספר חיים וספר מתים דהיינו הנקבע בין הצדיקים הוא הנכתב בס' החיים והנדחה הנקבע בין הרשעים הוא הנכתב בספר המתים והתלוי והעומד הוא הבינוני שאין דינו נגמר עד יום הכפורים ועל זה מתפללים ואומרים זכרנו לחיים ואמנם עוד יש הגזירות על המקרים שבעה"ז כי אפשר לצדיק שיתיסר מפני היותו צדיק ואפשר שמפני לדקו יצליח ולרשע כמו כן אפשר שיצליח מפני היותו רשע ואפשר שמפני רשעו יאבד או יתיסר ונמצאו גזירות אלה נמשכות אחר הדין הראשון שזכרנו ואולם על כל הגזירות האלה מתפללים וכתוב לחיים טובים וכן בס' חיים ברכה ושלום וכו' :

מלכיות זכרונות ושופרות

הנה כבר ביארנו שביום זה הקב"ה עומד בבחינ' מלך בעולמו ואמנם בזה צריכים אנו להתחזק כי זה כל טובנו וכל תקפנו : עוד הנה היום יום משפט ודין · וצריך להתעורר לפניו ית' שיעלה זכרונכו לפניו לטובה : **ועוד ענין** גדול יש ביום הזה · והוא ענין השופר שנצטוינו בו וזה כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שרשו למעלה הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע ותראה שמאחר חטאו של אדה"ר הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו · ובזמן מתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע והתגבר ושלט ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו · אך לעתיד לבא הנה ישתלם התיקון הזה והטוב יכניס את הרע לגמרי ויהיה הטוב שולט לבדו · ואמנם החיזוק הראשון שנעשה לטוב נעשה ע"י השופר דמ"ת והוא ענין קול השופר וכו' והשלמת התיקון לע"ל שהטוב יצא כלצון גמור · גם הוא יהיה ע"י השופר והוא ענין יתקע בשופר גדול ולפי

כלם אגודה אחת דהיינו כמו הענפים והבדים הרבים שחוזרים אל בהתקשרם באגודה ומה שעתה מתגבר בהם לב האבן ונמשכים כלם אחר הטומאה וכוטים מקדושתו ית'. הנה אז יתוקנו בלב מתוקן ולא יכוונו גם הם אלא לעשות רצונו ית' וזהו לעשות רצונך בלבב שלם והנה היודעים סתרי ההנהגה באמת יודעים שאעפ"י שלפי הנראה העולם נעזב למקרה או לבחירת בני האדם לגמרי הנה השליטה לפניו לעשות מה שיחפוץ ובזאת השליטה יתקן עולמו עכ"פ וזהו שידענו ה' אלקינו שהשלטון וכו' :

והנה צריך שתדע שאעפ"י שישראל מלך עלמס כבר הם נבחרים ומקודשים ומעוטרים בעטרותיו ית' הנה עד שהעולם כלו בכל חלקיו אינו נתקן גם ישראל אינם מגיעים לתכלית מעלתם אמנם בשבכבר יגלה מלכותו ית' בעולמו וישלוט הטוב ויכפה הרע כראוי אז יירשו ישראל מעלתם בשלימות וזהו ובכן תן כבוד לעמך וד' מיני טובה נזכרים כאן כנגד ד' אותיות השם ב"ה שבהם מתעטרים ישראל והיינו · כבוד · ותהלה · תקוה טובה · ופתחון פה · והנה לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בא"י כי הם העם הנבחר והיא הארץ הנבחרת ובישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה ואם אחד מן תנאים האלה חסר · אין הקדושה מתחזקת כראוי · ואמנם ע"פ הסדר הזה אנו מתפללים והיינו אחר שהתפללנו על עיטור כללם של ישראל אנו מתפללים על הארץ וזהו שמחה לארצך וכו' · ואח"כ על מלכות בית דוד והיינו לצמיחת קרן וכו' :

ואולם מדריגות רבות יש בישראל כלם טובות מקבילות להארות העליונות פי' יש צדיקים יש חסידים יש ישרים וכבר מנו בס' התיקונים עשרה מדריגות על דרך זה ואמנם המבוקש הוא שכלם יהיו בשמחה ברוב האורה והשפעה וכנגד זה מדריגות הרשעה יכנעו ויתבטלו וזהו ובכן צדיקים וכו' ועולתה תקפוץ פיה והעיקר בהעביר עמלק מן העולם שעליו היתה השבועה שאין ה' והכסא שלם עד שימחה וזהו כי תעביר ממשלת זדון וכו' :

והנה המצב הטוב שישאר בו העולם הוא שיהיו הברואים בכל ההכנה המצטרכת ומלכותו ית' תהיה מתגלית עליהם תמיד והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית כי הנה הוא ית"ש בלתי ב"ת וטובו בלתי ב"ת ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בם יתמלאו מקבלים טוב בלא תכלית וזהו ותמלוך וכו' והוא מה שאמר הכתוב

תפלת ראש השנה

בקדושת השם מוסיפים ובכן יתקדש שמך וכו'. והענין דע כי הנה בכלל העולם יש הטוב והרע ובמין האנושי ישראל וא"ה. והנה תיקון העולם הוא שיהיה הטוב שולט והרע נכפה ובמין האנושי ישראל שולטים וא"ה משתעבדים תחתיהם והנה בהיות הדבר כן הנה טוב לכל כי הנה הקדושה מאירה בישראל ומתחזקת בם ובהיות א"ה משתעבדים תחתם נתקנים על ידם ונמשך להם משך מן הקדושה ההיא אך אם א"ה מתפרצים מתחת ידי ישראל ושולטים וישראל נכנעים הנה ישראל מפסידים שהם בשפלות והקדושה אינה מתחזקת בעולם לפי שהמקום המיוחד לה שהוא ישראל איננו בתיקונו וחזקו וכל שכן שמפסידים האומות עצמם שאין נמשך להם מהקדושה שום הארה כלל אלא אדרבא מיטמאים והולכים ומתרחקים מן הטוב ואמנם ב' המצבים האלה שזכרנו הנה היא הגלות מלכותו ית' בעולמו או התעלמה כי אם היא מתגלית הנה הטוב שולט ומגיע הדבר לישראל שהם ישלטו וההפך בהפך. ואולם ביום ראש השנה האדון ברוך הוא עומד כביכול בבחי' מלך על עולמו ועל כן הנה השעה ראויה להתפלל לפניו שיגלה מלכותו לגמרי בעולם ויתוקן העולם ע"י זה ועל עיקר זה נבנה כל הנוסח הנוסף בזה והנה בתחלה נאמר ויתקדש שמך וכו' והיינו שיודע מלכותו בעולם ויתגלה בהתחזקה על ישראל וזהו על ישראל עמך ואחר מזה ימשכו תיקוני העולם והראשון שתכנס יראתו י"ת בלב כל ברואיו וישתעבדו לו והדבר כפול בתחתונים ובעליונים דהיינו האומות למטה ושריהם למעלה שיכירו כלם האמת וישתעבדו לקדושת מלכותו ית' וזהו וייראוך כל המעשים אותם שלמטה בעולם השפל וישתחוו לפניך כל הברואים אותם שלמעלה. וצריך שתדע שהנה האדון ב"ה הוא אחד ואין הארתו מתחזקת אלא במה שמתאחד והנה ישראל אעפ"י שבאישיהם הם רבים נקראים גוי אחד והם ראויים שתתחזק בם הארתו ית' אמנם האומות הם רבים ונפרדים לגמרי ואינם נתקנים ביחוד ונמצאים רחוקים מהתיקון לגמרי ואין להם תיקון אלא שישתעבדו לישראל ואז מה שמצד עצמם הם בריבוי כמ"ש הנה מצד ישראל ישובו להתקשר ויחזרו גם הם לבחינת אחדות ואז יהיו ראויים גם הם לקבל קצת הארה מאור היחוד ויעשו

כלם

מאמר החכמה

אור הגנוז

מלמד לאדם דעה בינה והשכל
בסוד ה׳ ·

על

תפלת ראש השנה

על הגלגול· מגלה רזיא בסדר ליל פסח ·
בא בספורות על עשר הספירות ·
דבר בחכמה על הנשמה ועל ד׳ עולמות אבי״ע ·
יפריח אף יריע · העמיק שאלה · הגדיל
תושיה ·

החכם השלם המקובל האלהי משובח
למאד

מוהר׳ **משה חיים לוצאטו** ז״ל

הובא על מזבח הדפוס ע״י חד מן חברי׳ מוהר״ר
בצלאל בנימן מעלי הכהן יצ״ו

באמשטרדם

בבית ובדפוס
יתמי
המנוח כהר״ר יעקב פרופס כ״ץ וצ״ל
בשנת
והורה בם בישראל לפ״ק

5 2

בדרכי הסברה או בדרכי המדות ואפשר שיחלקו בם: וכפי הפסק שיהיה למחלוקת כן תהיה החובה עלינו לשמור ולעשות מבלי שיהיה המחלוקת שהי' בם · חולשה לפסק כלל · כי אולם כך רצונו ית"ש שבהיות מחלוקת בדיני התורה יוכרע הדבר בב"ד ומה שיצא מן ההכרעה ישמר בכל תוקף:

וממה שקבלנו עוד שמצות לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל · הכונה שכיון האדון ב"ה ית"ש במצוה זו · היא שיהיה כח ביד בתי דיני ישראל וחכמיהם לגזור גזירות ולתקן תקנות ונהיה כלנו חייבים לשמוע להם · ושלא לעבור על דבריהם כלל · ונדע שכל התקנות האלה שיתוקנו לשמירת מצות התורה · ולעשות הרצוי לפניו ית' הנה דעתו ית"ש מסכמת שישמרו שמירה מעולה ככל מצות התורה עצמה · ולא עוד אלא שכך באה המצוה בקבלה לעשות סייגי' לתורה: וכבר היה ראוי שיצוה עליה' הוא ית"ש בתורה עצמה אלא שהיה הרצון לפניו שיבא הדבר מלדנו · ושנהיה אנחנו המעמידים עלינו מצות עפ"י דרך תורתו · ובאותם החוקי' והגבולים שנתן לדבר: והנה אין הפרש בין חיובנו במצות המבוארות בתורה ובין חיובנו בתקנות החז"ל וגזרותיהם שכך הרצון לפניו שנשמור המבוארות בתורה כמו שנשמור את אלה · וכך ממרה את פיו העובר על המבוארות כעובר על אלה · ואין הבדל ביניהם אלא במה שהם ז"ל הבדילו' דהיינו שהספקות בד"ת יודנו לחומרא · ובדברי סופרים יודנו לקולא · והרי זו כמו שתאמר שהעריות תהיינה בכרת ומיתת בית דין ולבישת שעטנז באזהרה ושבשר בחלב יהיה אסור בהנאה וחלב יהיה מותר · שאין אלה אלא הגבולים שכפי רצונו ית': אמנם בענין חיוב המצות בגבול שהוגבלו: אין הפרש בין א' לא' כלל: ואולם כמשך שיסאו ויתנו כ"כ בתקנות רבות וגזירות רבות שבאמת אינם אלא מד"ס · וירבו בהם הפרטים והמחלוקות: כל זה מפני ששוו בעיניה' הדברים האלה בבחי' החיוב בהם כמו בכל שאר המצות שבתורה שאמנם רצונו ית' היה שיבואו על זה הלד פי' שיבואו מאתנו: והנה הדבר שוה שיצוינו שנשים טוטפות בין עינינו או שיצוינו שנגזור עלינו גזירות לשמירת תורתו זו מצוה שצורת עשיתה באופן זה · וזו צורת עשיתה באופן זה וגדרם א' שהוא עשית רצונו ית' וגזירתו:

וממה שקבלו ז"ל בפי' המצוה הזאת ג"כ הוא שיהיה כח ביד ב"ד לבטל דבר מן התורה כשיהיה לתכלית שמירת התורה עצמה · ובגבול שיהיה בשב ואל תעשה ולא בקום עשה · וע"פ זה הפרש גזרו מה שגזרו בשופר ובלולב ביום שבת כמבואר במשנה וש"ס כפי הקבלה הזאת שהיתה בידם:

הפשט מכחיש לגמרי ההלכה ולא מתנגד לה אבל יובן באיזה בחינה ובאיזה גבול:

ומְמָה שקבלנו שאמנם בעל התורה ית'ש כתבה על דרכים פרטיים וחוקים מיוחדים · ושנראה להבין כוונת בעל הדברים ב'ה הנה צריך שנהלך בהם על פי החוקים ההם · ובדרכים ההם · וזולת זה אעפ'י שכבר היה אפשר שינתן פי' בדברים תסבולנה אותו המלות היטב · ואפשר שתורינה עליו ביותר הרוחה · אמנם עכ'פ לא יהיה הפי' ההוא אמיתי בדברים ההם כיון שבעל הדברים כיון בהם כונה שונה מזו: ואמנם החוקים האלה והדרכים הם כלל הי'ג מדות שהתורה נדרשת בהם עם כל פרטיהם:

וצריך שתדע עוד כי הנה עיקרי הדינים כלם מה שבמ'ע ומה שבמל'ת כלם מקובלים הם ממרע'ה: אמנם קבלו ז'ל שדברי המסורת רמוזים הם בתורה שבכתב ברמזים שונים על פי דרכי הרמיזה ידועים להם · והיה מפורסם ומוסכם אצלם שטוב בעיני ה' שנעמול גם בזה החלק: פירוש · בידיעת מקום רמזי התורה שבע'פ בתורה שבכתב · ועל כן יטרחו כל אחד מהם לבקש הרמזים האלה · כפי מה שיראה לו יותר נכון · וזה מה שתמצא פעמים רבות בש'ס משא ומתן לבקש ראיות לדין מן הדינים וכבר יהיה ביניהם מחלוקת על הראיות ותמצא הראיות עצמם שאמנם לפי דרכי ההבנה הפשטית לא יאותו יפה: אך הענין הוא מה שאמרתי לך · שהנה הדין אצלם בקבלה · אבל יטרחו לבקש לו הרמז בתורה שבכתב על השורש שזכרנו למעלה: והנה לא ירצו באותם הפירושים שתהיה זאת כונת המשך המקרא ההוא אבל ירצו. שלזה כיון בעל התורה ב'ה במה שרצה לרמוז בדרכי המקרא ההוא בדרכי הרמז נוסף על מה שרצה לבאר בדרכי הפשט · ויקראוהו לפעמים אסמכתא: והנה כל זה שאני מדבר עתה הוא בחלק המצות והדינים · אך בחלק ההגדות יש עוד עיקרים אחרים · ביארתים לך במקום בפני עצמו:

ואמנם יש עוד ענינים אחרים שהם תקנות מן החז'ל ואעפ'כ ימצאו להם רמז רחוק מאד בכתובים · ונקרא גם זה אסמכתא:

אמנם היא אסמכתא יותר שטחיית הרבה מהראשונה שזכרנו · ויכוונו בה לזכרון לענין · ולא יחדלו לכוין בזה גם כן היות אפילו זה רמוז בתורה אעפ'י שהוא רמז רחוק מאד · והוא על צד הצפיה בעתידות · שהכל גלוי לפניו י'ת ועל הכל רמז · אלא שרמזו בדרך רחוקה כיון שאין הדבר ההוא חלק מביאור המצוה כלל: ואמנם יש עוד פרטי דינים שלא קבלום ויוציאו'

מחבב אותם והכח שמוסר להם להיותם שולטים על הבריאה וכפי מדריגתם בקורבם אליו י"ת כך יהיה כחם לשיעשו על ידם נסים ונפלאות :

ומכלל זה הענין שהנה רצה האדון ב"ה ליקרא בשמות שונים כפי סדרי ההשפעות שהוא משפיע לעולמו · וההנהגה שמנהיג: ואמנם רצה וחקק שבכח שמותיו הקדושים בהזכרם · יתחדשו ג"כ נפלאות רבות בעולם : ואולם חילק וסידר הדברים בחכמה נפלאה ושם סגולה בכל שם ושם כמו שגזרה חכמתו להמשיך בהזכרתו השפעות מה · שעל ידיהם יתחדשו הנפלאות האלה :

בענין התורה שבע"פ והש"ס

הנה האדון ב"ה לא רצה לכתוב את התורה בביאור מספיק שלא יצטרך לה פירוש · אלא אדרבה כתב בה דברים הרבה סתומים מאד שלא היה אפשר ביד אדם בעולם לעמוד על כוונתה האמתית בלי שימסר הפי' בקבלה שתבא ממנו י"ת שהוא בעל הדברים: דרך משל · מצות תפילין · מצות מזוזה וכיוצא בהם שבא הציווי עליהם ולא נתבאר בכתוב מה ענינם: אמנם האמת הוא שבכוונה מכוונת העלים האדון ב"ה כוונת דבריו האמיתית לטעמים נודעים אצלו : ואמנם כל זה שהעלים בתורה שבכתב הנה מסרו למשה רע"ה בע"פ וממנו נמשך המסורת לחכמים דור אחר דור :

והנה במסורת הזה נתבארה כונת הכתובים לאמתה ונודע לנו אמתת מעשה המצות כמו שהאדון ב"ה רוצה בהם :

והנה נמצאו דברי התורה שבכתב בבחי' הסכמתם עם הפי' המקובל מתחלקים לג' חלקים :

החלק הא' הוא כלל ענינים בא כללם בכתוב · אך לא פרטיהם ונתבארו הפרטים במסורת :

החלק הב' הוא כלל כתובים שביאורם מסופק באשר יסבלו פירושים שונים ונתבארה ההכרעה במסורת :

החלק הג' הוא כלל כתובים שלפי המלות באמת תהיה הכונה א' ונתבאר במסורת היות הכונה מתחלף מאד מהנראה:

ועל זה אמרו ז"ל הלכה עוקפת את המקרא: אמנם אין פרטי החלק הזה רבים ולא עוד אלא שאם תערת ותעמיק בדבר תמצא שלא יהיה

הפשט

והנה בתחיה יקומו צדיקים ורשעים· והרשעים שחטאו ולא נשלם בהם העונש הראוי יענשו או כראוי להם: ואמנם אחרי התחיה יהיה יום הדין הגדול שידין הבורא י"ת את כלם וישפוט הראוים לישאר לנצחיות והראויים ליאבד: הראוים ליאבד יענשו כפי מה שראוי להם ולבסוף יאבדו לגמרי· והראוים לישאר ישארו במדריגה שתגיע להם כפי המשפט בעולם שיחודש:

והנה אחר שהוכנו הראוים לישאר בנצחיות כל אחד במדריגתו הנה העה"ז יחזור לתהו ובהו דהיינו שיפסד צורתו וישוב מים במים כמו בתחלת הבריאה ובין כך ובין כך הצדיקים שזומנו לנצחיות הקב"ה יעמידם במאמרו כמלאכי השרת בלי שיצטרכו לעולם זה: ואמנם לא ישיגו עדיין הטובה האמיתית הראוים להם· אלא אחר שעמד העולם תוהו הזמן שגזרה החכמה העליונה ישוב ויחודש בצורה אחרת נאותה למה שראוי שיהיה לנצחיות וישובו הצדיקים וישבו בו ויתקיימו בו לנצח נהנים בטובה האמיתית כל אחד כפי מדריגתו:

בענין הנסים

הנה כל הנבראים כלם לא נהיו אלא מפני שכך גזר רצונו ית': וכן כל החוקים והגבולים שלהם לא הותקו בהם אלא מפני שכך גזרה חכמתו י"ת היותו נאות בהם: ואמנם כמו שחקק כל החוקים האלה ברצונו: כך יכול לבטלם ולשנותם כרצונו בכל עת וזמן שירצה: ואמנם בענינים שיחדש ית"ש בעולם שלא בדרך החק שחקק לטבע· הוא הנקרא נס· והנה על הרוב האדון ב"ה רוצה לקיים הטבע בחוקותיו כי כיון שבחר בו ועשהו כמות שהוא ודאי שידע היות זה המובחר שבפנים: אמנם אעפ"כ לא יחדל מלשנות אותו בזמן שירצה לטעמים נודעים אצלו:

ואולם אפשר שיעשה נס להודיע אמתת השגחתו ויכלתו· ואפשר שיעשהו לפי שכך יאות במעשה ההוא· ואמתת הדבר אפשר שתהיה מושגת ונגלית לפי פשט המעשה וענינו המפורסם· ואפשר שיהיה לפי הנסתר שבדבר וסתרי ההשגחה שבו· ואפשר עוד שיהיה לטעמים אחרים רבים בלתי מושגים לנו כלל· והנה כבר יקרה שיעשה הקב"ה נסים ע"י עבדיו הקרובים לו להראות החבה שהוא

לפי מעשיהם :

והנה שיתא אלפי שנה הגבילה החכמה העליונה לעבודת בני האדם והשתדלותם על השלימות ואח"כ יתחדש העולם בצורה אחרת ראויה למה שיעשה בו אחרי כן · דהיינו ההנאה הנצחיית לזוכים לה · וטרם יכלו ו' אלפים אלה הנה צריך שתעמוד האומה הנבחרת במצבה השלם · שיוכלו ליעתק הדברים אח"כ אל הנצחיות וזה מה שהובטחנו עליו שיהיה עכ"פ · והאמצעי לזה יהיה א' מזרע דוד שיבחרהו האדון ב"ה לזה ויעזרהו שיצליח בו · והוא מלך המשיח : והנה בזמנו ועל ידו יתוקנו ישראל תיקון גדול וכל הבריאה אחריהם שירבה הטוב בכל הצדדין ויסור הרע לגמרי · בין במה שנוגע לנפש ובין במה שנוגע לגוף · דהיינו לב האבן יעשה לב בשר והוא שתגבר בבני האדם הנטיה לטובות ובאופן שלא ימשכו אחרי החומר כלל אלא ינטו תמיד לעבודה ולתורה ויתגברו בה וכנגד זה תרבה השלוה והרוחה ולא ימצאו נזקים ולא הפסדים כלל · והוא מה שהבטיחו הנביאים לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' ולא יהיה סכלות בעולם אלא כל הלבבות יהיו מלאי חכמה ורוח הקדש יהיה שפוך על כל בשר באופן שיזכו לו הכל בלי קושי כלל והוא מה שאמר הנביא אשפוך רוחי על כל בשר וגו' : והנה ישמחו ויעלזו ברוב הטובה והם מתדבקים בבוראם י"ת ועובדים לפניו עבודה שלימה ועי"ז יהיו מתעלים והולכים עילוי על עילוי עד שיגיעו למה שצריך שיגיעו לו לעבור ממנו אל מצב הנצחיות בחידוש העולם :

והנה באומות העולם יעשה בירור גדול באותם שימצאו באותו הזמן אותם שכפי המשפט העליון יהיו ראוים לכליה ישמדו בחרב ובדבר וכל מיני עונשים ואותם שיהיו ראוים להנצל ינצלו וישארו ויכירו האמת ויעזבו אליליהם וישתעבדו לישראל ויהיה להם לתפארת עבוד את ישראל ושרתו אותם באשר יכירו וידעו שהנה על ידי זה יגיע להם מה שאפשר שיקבלו מן הקדושה ואור ה' : והנה ימלא העולם כלו נמשך אחר עבודת הבורא י"ת ולא תהיה עבודה זרה כלל בעולם והוא מה שאמר הנביא אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וגו' וכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד :

ואמנם החיים כלם צריך שימותו ויחזרו לעפר לפחות שעה אחת קודם תחיית המתים ואח"כ ישובו ויחיו אותם הראוים לקום בתחיה :

והנה

ענין שיושפע שפע ממנו ית' אל שכל האדם · בהגיעו אליו · יוקבע בו ידיעת ענין מה בלתי ספק ובבלתי טעות וידע הדבר בשלימות סבותיו ותולדותיו כל דבר במדריגתו :

ואולם על ידי השפע הזה אפשר שישכיל דברים שמגדר ההשכלה האנושית הטבעית להשכיל אותם · אמנם יתרון השכיל אותם על זה הדרך מהשכיל אותם על הדרך האנושי הוא שע"ז הדרך יושגו בלי עמל ויושגו בלי טעות : ולא ישאר בם ספק · מה שאין כן בהשכלה שעל דרך האנושי · ואפשר שישיג ג"כ ענינים מה שאין בגדר ההשכלה האנושית שתשכילם · ומכללם הנסתרות והעתידות :

והנה רוח הקדש זה הנה הוא נרגש למשיגיו · שהמקבלו יכיר בלי ספק שהוא שפע נשפע לו : אמנם עוד יקרה לפעמים שיושפע בלב אדם שפע שיעמידהו על תוכן ענין מהענינים אך לא ירגיש בו המושפע אלא יגיע לו כמי שנופלת מחשבה בלבבו ונקרא על דרך ההרחבה ושלא בדקדוק רוח הקדש :

בגאולה

הנה מבחר המין האנושי הוא ישראל ועם המעותדים לדביקות בו ית' · וראוי להם שיהיו מעוטרים בעיטורי קדושה גדולה ותהיה שכינתו ית' שורה עליהם ומתדבקת בם שישתלמו בה עד שיזכו לטובה האמיתית :

וצריך שתדע שאע"פי שהטובה האמיתית נקנית מכל א' וא' בפני עצמו כפי מעשיו · אמנם אין כלל הבריאה משתלם עד שתסודר כלל האומה הנבחרת בסדר נכון ותשתלם בכל עטוריה ותתדבק בה השכינה ואח"כ יגיע העולם למצב השלם ויזכו הפרטים כל אחד ואחד כפי מה שזכה במעשיו :

ואולם דבר זה עדיין לא נשלם מתחילת הבריאה ועד הנה כי מיד שנברא אדם חטא ואח"כ שהתחילו האבות ונתכנו הבנים אחריהם להיות לעם סגולה עם כל זה מעולם לא נשלם הדבר כראוי מפני כמה חטאים שנזורו בם אחור מהתיקון השלם ונמצא שעכ"פ צריך שנגיע לזה שתהיה האומה בשלימותה בכל התנאים הצריכים לזה ותקבל הבריאה כלה שלימותה ואז יוקבע העולם במצב המתוקן שבו יוקבעו הצדיקים להנאה הנצחית ותהיה הנאתם בה כל אחד

לפי

ממנו דבר· ואין ידיעה מתחדשה אצלו כלל· הנה הנהגת עולמו ומשפטיו לא יסד אותה ע"פ זה אלא ע"פ סדר המשפטים שרלה בה· מתדמה לנימוסי מלכות הארץ· ודן את הדברים בבתי דינין של מלאכים בעדים שיעידו על הענינים· וקטגורין שיתבעו דין· ומליצים שילילו זכות· וכלם מלאכים שמשאם מה שזכרנו· אלה להעיד על הנעשה בעולם· אלה לקטרג· ואלה להלין· וגמר הדין כפי המשפט הנכון והישר:

בנבואה ונבואת משה

רצה האדון ב"ה והכין מין גלוי שיהיה מתגלה בו אל בני האדם עודם בחיים בעה"ז שיתגלה להם ויגלה להם ענינים מה שיחפוץ מסתריו וסודותיו ומעניני השגחתו· וממה שיביא על בריותיו וזה נקרא נבואה:

הגילוי הזה הנה הוא בדרכים מיוחדים מה שראתה חכמתו י"ת היותו נאות לזה· ויש בו מדריגות על מדריגות שונות אך הכלל בכלם שיתברר לנביא בודאות גמור· שהמתגלה לו הוא כבודו י"ת וישכיל מה שיגלה לו· ולא ישאר לו שום ספק בנבואתו כלל:

ואמנם בהגיע ענין זה לנביא הנה תקדם לו רעדה גדולה· וכל איברי גופו יזדעזעו ויבטלו הרגשותיו· וישאר כאיש ישן· ואז מתוך תרדימתו זאת יתראו לעיניו מראות מה שיתראו יפיג בם גילוי הכבוד אליו· וידע מה שיהיה הרצון העליון שיודע לו:

והנה מלבד פידיעות שירוית הנביא בגילוי הנבואה הנה מי שיגיע להיות נביא מוכרח הוא שנתדבק בו י"ת דבקות גדול· עד שיזכה לגילוי הזה: והולם מלד דביקותו זה תהיה מעלתו מעלה גדולה· וכבר יגיע לעשות נסים ונפלאות כפי מדריגת הדביקות שהשיג:

ואמנם צריך שתדע שכל המדריגות כלם שבנביאים כלן שפלות ממדריגת נבואתו של מרע"ה ונבדלות מתנה הבדל גדול שכלן אפשר שיגיע להן כל אדם שיזכה· אך נבואת מרע"ה היא מדריגה א' שנתיחדה לו אי אפשר לאחר שישיגה כלל:

והנה למטה ממדריגת הנבואה יש מדריגה נקראה רוח הקדש·

מדריגות שונות של צער כמו שיש מדריגות שונות של תענוג: ובצער ההוא ישאו החוטאים את עונם: ואם ראוים הם לשכר אח"כ הנה יטהרו מחטאם וילכו למנוחה· ואם לא יענשו עד אבדם׳ ודבר זה לא יקרה לישראל אלא מעט מן המעט:

בהשגחה

הנה האדון ב"ה משגיח תמיד על כל בריותיו· ומקיימם ומנהלם כפי התכלית שבעבורו בראם:

ואמנם בהיות שנתיחד המין האנושי להיות בו השכר והעונש כפי מעשיו וכמ"ש למעלה· גם ההשגחה בו משונה מההשגחה בשאר המינים: וזה כי ההשגחה בשאר המינים הוא לקיום המין ההוא באותם החוקים והגבולים שרצהו ית' שמו: והנה ישגיח בפרטי כל מין ומין למה שמגיע מהם אל כלל המין כלו· אך לא למה שהם אישים· כי הנה אין התכלית בם אלא לשלימות המין הכללי· אמנם המין האנושי כל איש ואיש ממנו מלבד מה שמגיע ממנו אל כללות המין· הנה יושגח ביחוד על מה שהוא בפני עצמו· ויודנו מעשיו כלם ביחוד ויגזרו עליו גזירות ביחוד· כפי פרטות עניינו:

וצריך שתדע שאמנם פעולות האדם תחלקנה לב' מינים: הא' הוא מה שהוא לו זכות או חובה· דהיינו שיעשה בה מצוה או עבירה: והב' מה שאינו לא זה ולא זה· כי אין בה ענין לא למצוה ולא לעבירה: והנה כל מה שנוגע למצוה או עבירה יהיה באיזה צד שיהיה כלו מסור בידו של האדם· אין לו מי שיכריחהו עליו כלל· ועל כלם ישקיף השופט העליון לדון אותם כפי מה שהם ולגזור כנגדם הגמול הראוי: ואשר אינו ענין לא למצוה ולא לעבירה· הנה ענין האדם בהם כענין שאר המינים במקריהם· שהנה יוצא להם מכח עליון שיכופעו אליו· אם לשמירת חוקות מינו· או להגיע לו שכר או עונש כפי מה שראוי לו:

והנה האדון ב"ה הוא המשגיח על הכל· ודן את הכל וגוזר כל הגזירות: והמלאכים הם משרתיו ממונים כל א' בתפקידתו להגיע את גבוליו· והם להמציא לאדם דרכיו על צד הגמול· כמו שאמרנו למעלה:

וצריך שתדע שאעפ"י שהאדון ב"ה באמת יודע כל· ולא נעלם

שכפי מדת הדין הנודקת ראוי שיענש עליהם בעה"ז ובעה"ב · ויש מצות שהדין נותן שיוגמלו בעה"ב ולא בעה"ז: ועבירות שהדין נותן שיענש עליהם בעה"ב ולא בעה"ז ומצות שהדין בהם שיוגמלו לגמרי בעה"ז ואין נשאר לבעליהם כלום בעה"ב · ועבירות שהדין עליהם לעה"ז ולא יענשו בעליהם כלום בעה"ב והשופט הצדיק דן את הכל בשלימות באופן שהכל נעשה ביושר· בלי עולה כלל ועיקר :

והנה כמו שהגוף והנפש ביחד עושים המעשים בין הטובים בין הרעים· כן הגמול צריך שיוגמלו יחד· אמנם בחטאו של אדם הראשון נגזר על המין האנושי כלו מיתה· באופן שלא יוכל להגיע אל הטובה האמיתית בלי שימות והענין כי הנה נשאר בגוף זוהמא שא"א לו שיגיע לדביקות העליון בהיות זוהמא זו שאובה בו· ואיכו יוצא ממנה עד שימות וישוב לעפר· ואז ינקה ממנה וישוב ויבנה בטהרה בלי זוהמא כלל· ואז תשוב בה הנשמה ויחיה ויחדו יאירו באור החיים לנצח· ויהנו בטובה האמיתית כפי המעשים שעשו בחייהם בראשונה· וזה ענין תחית המתים המפורסם בכל ישראל :

ואמנם כל הזמן שהגוף בעפר הולך ואובד צורתו הראשונה· הנשמה עומדת במקום מנוחה אם זוכה· והיינו עולם הנשמות· ומשגת שם מעין מה שתשיג לעתיד לבא אחר התחיה כפי המעשים שעשתה בחייה :

בגן עדן וגהינם

והנה הוכנו מקומות לנשמות בצאתן מן הגוף א' לנוח בו אם זוכה עד זמן התחיה· וא' לצרף בו בעונשין אם עונות בה שמונעין אותה ממנוחה· והנה מקום המנוחה נקרא גן עדן· ויש בו מדריגות שונות· ויש ג"ע תחתון וג"ע עליון: בתחתון יושבות הנשמות בדמות הגופים שהיו בם· ונהנות שם במיני הנאות רוחניות· והמקום מוכן למיני ההנאות ההם שהוחקו לימצא שם: ובעליון יושבות הנשמות בבחינת נשמות ממש ונהנות במיני הנאות רוחניות גדולות ונשגבות מההנאות שבתחתון· ויש שם חילוף זמנים ושנוי עתים להנאות שונות ומתחלפות ומדריגות שונות להנכים בהם :

והגהינם הוא מקום לנשמות הראויות ליענש· ושם מגיע להם צער ומכאובים כפי מה ששייך בהם לפי ענינם: ויש

מדריגות

או זוהמא · כן ניתן לו שבכח מעשיו ימשיך בכל הבריאה כלה הקדושה או הזוהמא · ונמצא כל הבריאה מתתקנת או מתקלקלת על ידי האדם · ויחשב זה לזכות לצדיקים שמטיבים לבריאה ולחובה לרשעים שמקלקלים אותה . וכמ"ש לפנים :

ואמנם הדרך שבו מטיבים מעשי האדם את ההשפעות האלה הוא בכח הקבלה שזכרנו למעלה שיש בין הנמצאים השפלים ובין הכחות העליונים עד שבאשר יתנועע א' מן הנמצאים למטה הנה יגיע ההתעוררות אל הכח המקביל לו למעלה · ואז ע"י הכח ההוא תסובב התולדה שתסובב בהמשכת ההשפעות כי הנה אם המעשה ההוא יהיה מחלק המצווים · יתעורר הכח שעליו ויתחזק · ועל ידו תמשך ההשפעה של קדושה ממנו ית' כפי ענין ההתעוררות שנתעורר : ואם יהיה המעשה מחלק המנועים יגרום פגם בכח העליון כפי ענין המעשה הרע ההוא ויתעלם כנגד זה אורו ית' ויתרחק ויתעורר תחת זה א' מן כחות הטומאה ההפכי להשפעות הקדושה שנתעלמה · וימשך ממנו משך זוהמא כפי ההתעוררות שנתעורר · ועל דרך זה בתשובה יסור הפגם ולא יהיה עוד כח לכח הטומאה לפעול ותשוב השפעת הקדושה ותמשך כראוי :

בגמול

הנה מין האדם נתיחד מכל שאר המינים שניתנה לו הבחירה · וכח למעשיו להמשיך ההמשכות שזכרנו · ומצד זה נוסף בו ענין שאינו בשום א' משאר המינים והוא · שיוגמלו מעשיו מדה כנגד מדה : והגמול הזה נחלק לב' חלקים הא' בעה"ז והא' בעה"ב :

גמול הע"הב הוא שכפי מעשיו שעשה בע"הז כן תקבע לו מדריגה בטובה האמיתית : שהיא הדבקות בו ית' ויהנה בה לנצח נצחים : וגם הוא יחולק לב' חלקים בעולם הנשמות ובעולם התחיים · יבואר עוד לפנים בס"ד : גמול הע"הז הוא שכפי מעשיו יוגזר עליו הצלחה או צרות מאיזה מין שיהיה :

וצריך שתדע שעיקר השכר באמת הוא הטובה האמיתית שיזכו בה הצדיקים לע"ל · וכן העונש היותר ענוש הוא אבוד הטובה ההיא לגמרי : אמנם יש מצות שכפי מדת הדין הצודקת ראוי שיוגמלו בע"הב וגם בעה"ז בהצלחות הע"הז וטובותיו : וכן יש עבירות

נודע אצלנו · רק מה שקבלנו מן החכמים ז"ל הוא שעיקר הכל האדם · ושבעבורו נבראו כל שאר הנבראים · ושעיקר בריאתו של האדם אינה אלא לשיזכה לטובה האמיתית : ואולם ראתה החכמה העליונה שכדי שישיג הטובה האמיתית הזאת ראוי בתחלה שינוסה ויעמוד בנסיון : והנה לצורך זה ברא לו עולם שיהיה בו מקום ליניסות בו · דהיינו שיהיה בו מציאות טוב ומציאות רע · עד שיוכל למאוס ברע ולבחור בטוב :

ואמנם מציאות הטוב והרע האמיתי הוא שהנה שם האדון ב"ה בעולם קדושה וטומאה : פירוש קדושה הוא מציאות קורבה אליו ית' · וטומאה הוא מציאות ריחוק ממנו ית' : הקדושה היא השפעה שהאדון ב"ה משפיע במי שראוי לזה · והשראה שורה עליו הטומאה היא ריחוק שהקב"ה מתרחק · והעלם שמתעלם : אמנם האמת הוא שהנה ברא האדון ב"ה איזה כחות רוחניים לצורך ענין זה והם כחות יושפע מהם חושך וזוהמא אשר בכל מקום שתמצא שם הזוהמא הנה הוא מתרחקת ממנו הקדושה ויתעלם משם אורו ית' ואלה נקראים כחות הטומאה :

ואולם שם האדון ב"ה כח במעשי האדם לעורר את השרשים העליונים · והיינו שיהיו ממשיכים אור שפע קדושתו ית' ואור טובו · או המשך הזוהמא והטומאה ההיא : והנה יחד לו מעשים שעל ידם תמשך הקדושה וצוהו להתמיד בהם : והם כלל המצות · ויחד מעשים שעל ידם תמשך הזוהמא · וצוהו לימנע מהם והם כלל האיסורים :

ואמנם הטובה האמיתית אינה אלא הדבקות בו ית' והנה המצות כבר ביארנו שהם הממשיכים שפע קדושתו ית' ואור טובו ע"כ אלה הם האמצעיים שעל ידם תושג הטובה האמיתית · כי מי שהרבה להתקדש בשפע קדושתו ית' · הוא ראוי להדבק בו · וליהנות בטובה האמיתית · ומי שהרבה ליטמא בזוהמא שזכרנו הוא יהיה בלתי ראוי לידבק בו · וידחה ממנו : ואמנם יש בכל הדברים האלה מדריגות רבות · בין בשפע הקדושה או הזוהמא שזכרנו : וכן בטובה שנקנית ע"י המעשים הטובים והדחיה שנדחה האדם ממנה ע"י הרעים · והוא ההפרש שבין אדם לחבירו במעלה האמיתית וכמ"ש עוד בס"ד :

וצריך שתדע שכמו שניתן לאדם שיהיה ממשיך לעצמו קדושה או

עוד מין אחר של נבראים נמצאים שהוא מין אמצעי בין גשמי ורוחני והיינו שיש בו קצת מגבולי הגשם ועניניו ומשולל מקצתם והם המין הזה נקראים שדים׳ ויש בהם קצת גופניות׳ אך לא כגופניות שלנו׳ ויש בהם קצת עניני רוחניות אך לא כרוחנים ממש׳ וגם בהם יש מדרגות ומינים שונים׳ וכפי מדריגותיהם כך הם החוקים והגבולים שלהם:

אין לך דבר בעולם התחתון בין עצם בין מקרה שלא ימצא כנגדו ענין מה׳ למעלה בכחות הנבדלים וכן אין לך דבר למטה שלא יהיו עליו ממונים מכת המלאכים שמנהיגים אותו ומחדשין בו ענינים ומקרים כפי מה שיגזור האדון ב"ה׳ ומה שפועלים העליונים בגשמיים נקראהו השפעה:

כל ההשפעות הבאות מן העליונים לצורך התחתונים עוברים דרך הכוכבים׳ ומלאכי הכוכבים המשפיעים היותר קרובים לתחתונים׳ ואולם השפעתם אינה אלא כפי מה שנמשך בהם מלמעלה:

לכל אלה הרוחנים נתן האדון ב"ה רשות לפעול בתחתונים פעולות שלא כדרך הטבעי כשיעוררו אותם התחתונים על ידי אמצעיים ידועים שהוכנו ונתיחדו לזה: אמנם אין בכח שום א׳ מהם לעשות כל מה שירצה׳ אלא לכל א׳ יש גבול מה שהוגבל לו׳ שעד אותו הגבול ובאותם הדרכים בלבד שנמסרו לו׳ יוכל לפעול אותם הפעולות שנמסרו לו שיפעלם׳ ויש בדברים האלה דברים מותרים לנו׳ ודברים אסורים לנו׳ והוא ענין ספר יצירה ומעשה כשפים:

בתורה ומצות

עיקר הבריאה כלה היא שרצה הבורא ית׳ לברוא האדם שיהיה מתדבק בו ית׳ ונהנה בטובה האמיתית וזה ע"י שיהיה לפניו שני דרכים דרך הטוב ודרך הרע ויהיה לו כח לבחור באיזה מהם שירצה וכשיבחר בדעתו ובחפצו בטוב וימאס ברע׳ אז תנתן לו הטובה האמיתית הנצחיית: ואמנם כל שאר הנבראים לא נבראו אלא שראתה החכמה העליונה צורך בם לשימצא עולם שלם׳ ימצא בו האדם בבחי׳ זו שאמרנו׳ ויוכל לעבוד אותו ית׳ להשיג ע"י זה הטובה האמיתי׳ ואולם מה הוא הצורך שיש לעולם בכל הנבראים האלה איננו

נודע

חוקים אחרים לנמלאים המעולים האלה כפי מה שגורם חכמתו היות נאות להם לפי ענינם: ואמנם למה שהוגבל בגבולים הנודעים אצלנו שהם הגבולים הטבעיים שבהם נרגשים מחושינו נקרא גופני· ומה שסולל מגבולים אלה נקרא רוחני וגבוליו וחוקיו הם כפי מה שראוי לענינו וכמ"ש:

וצריך שתדע שכמו שבגופנים יש מינים שונים וכפי התחלף המין כן יתחלפו החוקים המיוחדים לו· כן ברוחניים ימלאו מינים שונים כלם מן הסוג הרוחני ובהתחלף המין יתחלפו החוקים אשר להם· אמנם כלל גדול הוא בכל הסוג הרוחני שאין ענינו ולא גבוליו מושג לנו באמת כמות שהוא· אבל ידענו מציאותם וקצת ענינים מעניניהם כפי מה שמסרו לנו הנביאים והחכמים ז"ל:

והנה מיני הסוג הזה שלשה: הא' נקרא כחות נבדלים: והב' מלאכים: והג' נשמות: הכחות הנבדלים הם נמלאים רוחניים משוללים מגופות זכים ומעולים מאד והם היותר קרובים אל שכינתו ית'· ועליהם הוא שורה תמיד ונקראים בשמות כפי מדרגתם גלגלי הכסא או אופנים וכיוצא: המלאכים הם נמלאים רוחניים שנבראו לעשות שליחותו של הבי"ת בכל מה שיחפוץ והם ממונים כל א' על ענין מה שמסר לו הרצון העליון ויש בהם מדרגות שונות זו למטה מזו וכל מדרגה מהם יש להם חוקים וגבולים כפי מה שנאות להם ע"פ החכמה העליונה: הנשמות· הם נמלאים רוחניים מעותדים לבא בגופות ולהתחבר בהם וליקשר בהם קשר גדול ולהם חוקים פרטיים כפי ענינם וכפי המצבים שלהם פי' כי הנה מצבים שונים נמלאים לנשמות שהרי יש להם מציאות חוץ לגוף ומציאות בתוך הגוף· והמציאות חוץ לגוף· הם משני מינים: הא' מציאותן טרם היותן בגוף והב' מציאותן חוץ לגוף אחר שכבר היו בו: וכפי כל המצבים האלה כן נגבלים בגבולים ונעשים עלולים למקרים שונים ומתחלפים כפי מה שיאות למצב שהן בו: המלאכים כלם הנה הם משרתיו ית' עושי דברו· וכל דברי העולם נעשים על ידיהם בין לטוב בין לרע· ומצד זה מתחלקים לב' כתות כת הטוב וכת הרע פי' הממונים לטובות בין הטובות הגופניות· בין הטובות הנפשיות· והממונים לרעות הגופניות והנפשיות· והממונים על הרעות נקראים מלאכי חבלה ומזיקין:

מאמר העיקרים

בבורא יתʼ

מה שצריך שתדע בתחלת הכל · הוא · שיש מצוי אחד אדון כל הנמצאות שהמציאם בעת שרצה · ומקיימם כל הזמן שירצה · ושולט בהם שליטה גמורה · הוא האלוה יתʼ שמו :

המצוי הזה יתʼ הוא מצוי שלם בכל מיני שלימות · אין בו שום חסרון כלל ועיקר : אינו תלוי בזולתו ולא מתפעל מזולתו כלל: אין התחלה למציאותו · ולא סוף כלל: פירוש שלא נתהוה אחר ההעדר · ולא יבואהו ההעדר כלל: אבל תמיד היה ותמיד יהיה · פי אפשר העדרו כלל וכלל: הוא סבת כל ההוים ואין עליו סבה אחרת אלא הוא מעלמו מוכרח המציאות :

עוד צריך שתדע שהמצוי הזה יתʼש אין בו שום הרכבה ולא ריבוי בשום פנים · אלא הוא פשוט בתכלית הפשיטות · ואין שייך בו שום ענין מעניני הגופים ומקריהם · והוא מסולל מכל גבול וגדר מכל יחס ומכל חוק טבעי :

ועל הכל צריך שתדע שאמתת ענינו והמציאותו יתʼ אינה מושגת כלל · ואין לה דמיון עם שום אʼ מן הענינים שבברואים ועם שום אʼ מהציורים שמדמה הדמיון ומשכיל השכל · ואין מלות ותארים שיהיו ראוים לו ונאותים אליו באמת · אבל נדבר בו כל מה שנדבר במלות על דרך ההשאלה וההעתקה · כדי שנבין מה שילטרך לנו לסבין מענינו יתʼ · כי כיון שאין אתנו אלא מלות יורו על ענינים טבעיים ומוגבלים בגבולי הנבראים אי אפשר לדבר בלא מלות אלה : אבל זו מודעא רבא לכל מה שנדרוש ונדבר בענינו יתʼ שאין התארים והמלות המתיחסות לו מתיחסות על לד האמת · אלא על לד ההשאלה לא זולת · והזהר בזה מאד :

ברוחניים

האדון יתʼ שמו · כמו שביכלתו הבלתי בעל תכלית ברא הנמצאים הגופניים שרואים עינינו · כן רצה וברא נמצאים אחרים מעולים מכל אלה בלתי מורגשים ומוחשים מן החושים שלנו : וכמו שנתן לנמצאים הגופניים האלה גבולים מיוחדים וחוקים · כן נתן חוקים

מאמר העיקרים

ישא מדברותיו על ה׳ ועל משיחו :

על הנבואה ועל ההשגחה :

על גן עדן ועל גהינם · על התורה ועל העבודה :

על הנסים ועל הנפלאות · ועוד על ענינים ונושאים יקרים רוחניים וחומריים · אלהיים וטבעיים כללם במדעו וכתבם בידו החזקה ·

החכם השלם המליץ הגדול והפייטן המפורסם נודע בשערים שמו כמה״רר

משה חיים לוצאטו נ״ע

חברו פה בעיר אמשטרדם

הובא על מזבח הדפוס ע״י חד מן חברי׳ מוהר״ר

בצלאל בנימין מעלי הכהן יצ״ו

באמשטרדם

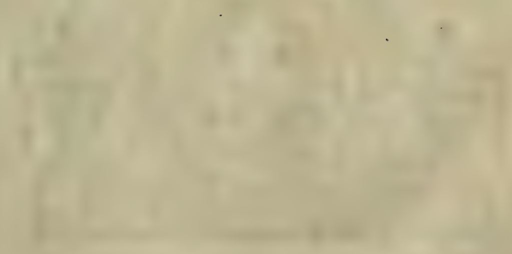
בבית ובדפוס

יתמי

המנוח כהר״ר יעקב פרופס כ״ץ ז״ל

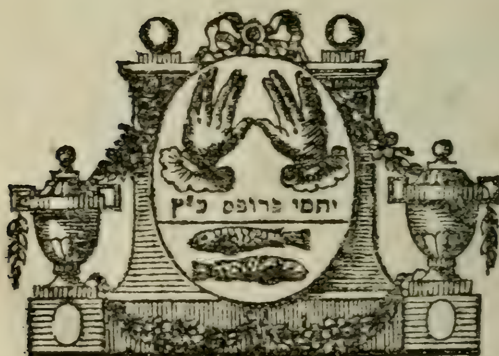
בשנת

ותורה סס בישראל לפ״ק

שהכתיב היתה לרמוז על כל פרטי הרשע של הרשעים ולבאר כל חלקי גנותם · ולהפך בצדיקים · להעלים כל מה שאפשר שיהיה בהם מהגנאי · ולבאר כל מה שבשבחם · ומי שרוצה לדרוש דרש אמיתי צריך שילך לפי טעם הכותב שאז יסכים לדעתו · וזה פשוט : עוד קבלו ז"ל שכתובי התורה מלבד היותם רומזים גם על אותם הענינים שהם מגידים בספור · רומזים ג"כ על ענינים אחרים עתידים או עוברים · וע"כ יפרשום איש לפי דרכו ע"פ החוקים והכללים שהיו בידם : וכבר היה אפשר שיטעה א' במין הדרושים האלה · אך על זה טרחו ועמלו מסדרי הש"ס והמדרשים אשר היו חכמים רשומים בדורותיהם וקבלו כל המאמרים ושקלום בהכרת כל חביריהם · ואשר מצאום ראוים ומאומתים בדרכים שראוי להם להתאמת סידרום במדרשיהם : ומעתה הנה נתבאר לנו שכל הנמצא במדרשי ההגדות של התנאים והאמוראים · הנה כלם ענינים אמיתים · כל ענין וענין לפי דרכו שכלם צורפו בכור מחקר המסדרים שזכרנו · ונמצאו נאמנים · ועליהם אנחנו סומכים שלא סידרו בספריהם אלא מה שחקרוהו ומצאוהו נאות כל דבר לפי הדרך הראוי לו · והבן הטב :

ב י ל א ו

מאמר על ההגדות

מהם על צד התולדה הנולדת מהם · מהם על צד הגמול והוא ענין מעלה עליו הכתוב · שנמצא הרבה בדבריהם ז"ל שהרי על צד הזכות והחובה השכר או העונש יחשב לפעמים המציאות כהעדר וההעדר כמציאות · מפני איזה תנאים שיתלוו להם: וכן יחשב המועט כמרובה · והמרובה במועט: והוא מ"ש ז"ל בביאור מה אחרונים לא עשו ותלה בהן לשבח · כך ראשונים לא עשו ותלה בהן לגנאי: ויש בדברים האלה פרטים רבים מאד א"א לקבוץ אותם · אך מה שיצטרך לך לדעת הוא כי בא' מכל הדרכים האלה אפשר שיובן מאמר או ביאור א' ויהיה אמת · ובשאר כל הדרכים לא יהיה אמת כ"ש בהחלט וע"כ אל תבהל בראותך מאמר שיראה לכאורה כוזב ובלתי נאות · כי אם תחכם ותדע באיזה דרך ראוי שיובן תראה אמתו ותמצא נחת: ואולם היודע עיקרי החכמה האלהית הוא ידע הדברים האלה בגבוליהם: ואמנם הנה כבר הקדמתי לך שלא בהחלט נאמר שכל מה שיוכל להיות מובן במילות יהיה אמת עכ"פ · אלא יש לדבר הזה מידות וכללים והם כללי ההגדה: והנה כבר יוכל ליפול בזה הטעות בנקל · אם ידרוש איש מקרא א' והוא לא השתמש מן הכללים האלה שזכרנו · שאז מה שיוציא בדרש ההוא אפשר שיהיה שקר גמור אשר לא יאומת בשום פנים: ולא עוד אלא שאפי' אם יהיה העיקר שבדבריו אמיתי · הנה אפשר שיהיה כוזב בכתוב ההוא כי אין הכוונה במלות ההן על הענין ההוא · ומזה נמשך שתמצא לפעמים בחז"ל שיאמר א' על דבר חבירו שהם טעות וזה כי לפי דעת החכם ההוא הנה השתבש שכנגדו בהוצאת הדרוש לפי כללי ההגדה שכבר היו מפורסמים ביניהם · ואף שלא נתבאר לנו בדבריהם במה השתבש הדורש: הנה הם במלות קצרות ירמזו זה לזה מקום הטעות · או ישיבו על הקושיות · הכל לפי הדרכים שאצלם היו מפורסמים · מה שאין כן אצלנו וע"כ יקשה לנו הבנת דבריהם · בין בהנחותיהם בין בקושיותיהם בין בתירוציהם: אך היודע הדרכים האלה לאמתם ימצא הכל גלוי לפניו על נכון: ד"מ כשדרש ר"מ פסוק עד שהמלך במסבו לגנותן של ישראל: אמרו לו אין דורשין שיר השירים לגנאי אלא לשבח לפי שכך היה הכלל בידם ונמצא הדורשו לגנאי נוטה מכוונת הרוח הקדש · וכן כשדרש ר"ל שאברהם מצא עצמו נמול · א"ר ברכיה בהסיא טיתה אקיל ראב"כ לר"ל [ב"ר פ' מ"ז]: וזה מפני כלל שבידם שבמעשה הצדיקים כל מה שיש לדרוש לשבח צריך לדרוש לשבח: וברשעים להפך · שכך היא הקבלה · שכוונתו של הב"ית במלות

שהכתיב

החכמים · ואותו הענין עצמו היה יכול להתלבש בלבוש אחר כפי המפורסם בדורות אחרים · וכך היה מלביש אותו בעל אותו המאמר עצמו אלו היה אומר אותו בדורות ההם · ועל כל אלה צריך שתדע שחז"ל לשיטתם הולכים שהדברים הגשמיים מתנהגים ומתפעלים מכחות רוחניים למיניהם דהיינו המלאכים השדים והמזיקים וכל דברי העולם השפל מתנועעים בהשפעת העליונים · וכן דברי הגשמיים עושים רושם ברוחנים · ומי שלא יכיר הדרך הזה א"א לו מעולם לעמוד על דעתם ז"ל כלל ועיקר והנה עד הנה דברנו במאמרים הלימודיים ונדבר עתה במאמרים הביאוריים :

דע שהמאמרים הביאוריים יתחלקו לג' מינים הא' הוא אשר יכוונו בם אל ביאור הכתוב ממש ויהיה פי' הכתוב ההוא לפי דעתם כאשר יאמרוהו · המין הב' הוא אשר לא יכונו בם אל ביאור הכתובים ממש אבל קבלה קבלו ז"ל שהב"ית שהכתיב את התורה וכן הנביאים והכתובים מלבד מה שרצה לכתוב בביאור שלשון הכתוב יורה עליו ויגידהו רצה ג"כ לרמוז ענינים רבים אמיתים במעשה ההוא או בדברים ההם הנאמרים · והענינים ההם לא רצה לכותבם בביאור אלא לרמוז אותם בקצת אותיות או קצת מלות והמה ז"ל קבלו הענינים ההם והרמיזות שבם נרמזו בכתובים ובודאי שלא יתכן לפרש לשון הכתוב כלו עפ"י הענין ההוא כלל · כי הרי לא בזה רצה הב"ית שיהיה הכתוב מגיד הדבר ההוא אלא שיהיה רומז אותו :

והמין הג' הוא שעוד קבלו ז"ל שהב"ית הכתיב את ספרי הקדש בדרך שתכלול ההגדה ההיא ענינים רבים אמיתים והקיף בחכמתו על כל הענינים אשר הם אמיתים בנושא ההוא אע"פי שאמתם לא יהיה בדרך א' אלא בדרכים רבים ושונים · וכמ"ש בס"ד · וכתב התורה בדרך ובאופן שכשתפורש בכל ההבנות שיוכלו לסבול המלות ההן ע"פי כללים ומדות ידועות יבוארו כל הענינים האמיתים שרצה באמת לכלול בהגדה ההיא שהם כלל כל הענינים אשר יש להם מקום בצד חלק בנושא ההוא ונמצא שהנה הכתיב הכתובים כלם באופן שכל מה שיוכל להיות מובן מהמלות ההן עפ"י הכללים שזכרנו יהיה אמיתי בנושא : אמנם עדין יצטרך לימוד גדול וחכמה רבה לדעת איך יהיו כלם אמיתים בו כי הנה כבר אמרנו שאין אמתת כלם בצד א' ובדרך א' אלא בצדדין שונים ובדרכים מתחלפים · מהם יהיו אמיתים בבחינה א' לבד · מהם על צד הדמיון ·

ואידותם צריכים למוד · ושכל הקרב להם ואין המפתחות בידו אינו אלא רוצה ליכשל: ואולם אחרי הזהירם האזהרה הזאת אם יבא איש ויעפיל ליכנס בם והמפתחות אינם בידו וכשל אחור ונשבר · הנה דמו בראשו יהיה והם את נפשם הצילו :

אף הדרכים אשר העלימו בם את דבריהם שונים הם: הא' הוא דרך ההשאלות והמשלים · והם הדרכים הכלליים הידועים אצל בעלי המליצה אשר על יסוד הדמיון והמשל ייחסו מקרים ופעולות למי שאין המקרים ההם או הפעולות ההם נכונים לו כלל :

הב' הוא דרך ההעלם והיינו שיעלימו תנאי הענין ולא יבארום · ויאמרו מאמר מוחלט · ואין אמתת המאמר ההוא אלא בגבול דהיינו לפי בחינה אחת או לפי זמן א' או לפי נושא או מקום א': ומי שיקח המאמר ההוא כולל ומוחלט יכשל וישתבש : וכבר מאמרים רבים יראו כסותרים זה את זה · יען לא פורשו תנאיהם: והיודע כל דבר בגבולו · ימצאם אמיתים ובלי סתירה כלל: וכבר תראה שכמקרה הזה קרה גם להרבה ממאמרי הדינים והמצות אע"פ שלא נעשה הדבר בזאת הכונה · שתמצא בש"ס מאמרים או ברייתות שנהבין אותם בהחלט לא יאותו עם האמת או יסתרו זה את זה · ופירשום בש"ס באמרם הכא במאי עסקינן ; והעמידו כל א' מהם בגבולו ונמצאו כלם נכוחים וישרים :

הדרך הג' הוא הקלות · והוא שאיזה עיקר גדול ונכבד ירמזוהו בדברים נראים לכאורה קלים ובלתי עיקרים · כמשלי ההדיוטים והם מכוונים בזה על ענינים נכבדים ורמים אשר בדברים הקלים ההם הם הערה להם אצל מי שיודע ומכיר ברמיזות האלה · ויודע לשוטט בשכלו ולנשא מחשבותיו מהדברים הגלוים לנסתרים · ומהשפלים לרמים · ד"מ כשאמרו ינוקתא בלילא דורדי סיבותא בליליא דחילפי וכן אדלא אבידנא בחיסנא · ורבים מאד כאלה: עוד צריך שתדע שדברים רבים מעיקרי הסודות ירמזום חז"ל בענינים מן הטבע או התכונות · וישתמשו מן הלימודים שהיו מלמדים בדורות ההם אנשי החכמה הטבעית והתכונה: ואמנם אין העיקר להם הענין ההוא הטבעי או התכוניי · אלא הסוד שרצו לרמוז בזה וע"כ לא יוסיף ולא יגרע על אמתת הענין הנרמז היות הלבוש המשליי ההוא אשר הלבישוהו אמיתי או לא · כי הכונה היתה להלביש הסוד ההוא במה שהיה מפורסם בדורות ההם בין

המאמרים בהגדות יתחלקו לב' מינים · הא' כלל המאמרים הלימודיים · והב' הביאוריים : הלימודיים · הם המאמרים אשר יגידו בם עיקרים מעיקרי החכמה מוסרית או אלהית : הביאורים הם אשר יבארו בם כתוב מכתבי הקדש : והנה המאמרים הלימודיים המוסריים אין צורך לדבר עליהם עתה כי הנה תועלתם מפורסמת ויפעתם גלויה · ואין לטוען שיטעון עליהם ולא למתעקש ליכשל בם : אך נדבר עתה מן הלימודיים האלהיים :

הנה כבר ידעת שמה שהביא לח"ל לכתוב דברי התורה שבע"פ אחר היות המקובל אצלם שדברים שבע"פ אסור ללמדם בכתב · היה מה שראו שהיו הדיעות הולכות ומתחלשות באורך הגלות וחליפות הזמנים והזכרון מתמעט והסברא מתקלקלת : ומלאכת התורה משתכחת · ע"כ בחרו משום עת לעשות לה' לחקוק בספר פי' המצות כלו · למען ישאר קיים כל הימים · והוא כלל המשנה והגמרא : והנה התבוננו עוד וראו שבחששא זאת שחששו על חלק המצות ראוי היה לחוש ג"כ על חלק סתרי התורה ועיקרי האלהיות · אך אין התיקון שמצאו לחלק המצות ראוי לחלק הסודות · וזה כי ביאורי המצות והדינין אין היזק כלל אם יכתבו בספר בביאור גלוי לכל קורא · אך חלק הסודות אין ראוי שימסר כך לפני כל הרוצה ליטול את השם · לא מצד יקר המושכלות · ולא מצד עמקם : אם מצד יקרם · כי אינו כבודו של הב"ית שימסרו סתריו בידי אנשי מדות רעות · ואפי' שיהיו חכמים מחוכמים : ואם מצד עמקם · שהרי הענינים באמת עמוקים מאד ולא יצליחו בם אלא אנשים זכי השכל ומלומדים בדרכי העיון היטב · ואם יפגעו בם שכלים גסים אף בלתי מלומדים בעיונים יוציאו הענינים האמיתים היקרים לשיבושים ודיעות רעות · ע"כ גמרו לבצוע את הדין והיינו לכתוב אותם · למען לא יאבדו מן הדורות האחרונים אך בדרכים נעלמים ומיני חידות שלא יוכל לעמוד עליהם אלא מי שמסרו לו המפתחות · דהיינו הכללים שבהם יובנו הרמזים ויפורשו החידות ההם ומי שלא נמסרו לו המפתחות יהיו לפניו כדברי הספר החתום וכאלו לא נכתבו כלל · והמפתחות האלה השאירום ביד תלמידיהם שקבלום מידם · ואמנם עליהם סמכו שלא ימסרום אלא לתלמיד הם אחרים הגונים כהם · וכן מדור אל דור · וכמה הזהירו וכן צוו לכל משכיל ומלמד שיהיה מזהיר ומכריז לכל שדברי חכמים וחידותם

מאמר
על ההגדות

כו מדובר נכבדות · על דברי חז"ל והגדותיהם :

ישמע חכם ויוסף לקח טעם לשבח להשכיל הענינים היקרים והאמיתיים הן המאמרים והן הביאורים הלמודיים אשר אתנו מורשה מפיהם :

יאים הדברים למי שאמרם וחרב פיפיות בידם למען לא ישלחו הסכלים ובלתי מלומדים במלחמתה של תורה בעולתה ידיהם לפרש דברי רז"ל בדיעות זרים ותעתועים :

חברו החכם הכולל
מוהר' **משה חיים לוצאטו** זצ"ל

הובא על מזבח הדפוס ע"י חד מן חברי' מוהר"ר
בצלאל בנימן מעלי הכהן יצ"ו

באמשטרדם

בבית ובדפוס
יתמי
המנוח כהר"ר יעקב פרופס כ"ץ וצ"ל
בשנת
ותורה שם בישראל לפ"ק

ת' הנה הגדלת חסדך עמדי · באשר למדתני עד הנה: עתה הואל נא והודיעני איזה סדר אקח ללימודי למען אצליח:

ר' הנה מה שצריך כל הרוצה להיות חכם בישראל לדעת תחלה · הוא כ"ד הספרים עם ביאוריהם הראשים:

ואח"ז י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם · עם כל ביאוריהם · כי הם דרכי התורה שבע"פ: אח"כ צריך שידע לימוד הש"ס עד שידע להבין כל הלכה שתהיה על בוריה · וידע דרכי המשא ומתן בקושיות ובתירוצים: וידע להבדיל בין תירוצי הדחיה ובין התירוצים האמתיים ובין הקושיות הנעשות להצעה לתירוץ · והקושיות החזקות והאמיתיות: ואחר שידע כל אלה ראוי שילמוד כל הש"ס מראשו לסופו · בהבנת כל פשוטי הסוגיות על בורין: אחרי כן צריך שילמוד ספר היד החזקה להרמב"ם מראשו לסופו עם מפרשיו · לדעת מוצא כל דין ודין: אח"כ ילמוד הש"ע ויראה כל דין שיש בו חלוק מדברי הרמב"ם · או נוסף עליהם יבקש מוצאו בב"י ויבין טעמו ונימוקו: אח"כ ילמוד כל מדרשי הקדמונים עד תומם: עוד ילמוד מלאכת ההיגיון והמליצה והשיר עד שידע אותם ויזהר ללמוד אותם מספרי המחברים שקצרו בהם: עוד ילמוד עקרי ההנדסה התשבורת והתכונה הראשיים עד שידעם · ושאר החכמות והמלאכות מה שצריך לו ילמוד עד שידעם: ואז ישים עיקר כל עיונו באלהיות כל ימי חייו: ואולם אין צריך שילמוד כל הש"ס תחלה ואח"כ יתחיל בהרמ"בם ואח"כ המדרשים ואחר כך החכמות אלא יחלק שעותיו ללימודים האלה וירבה תחלה באותם שכמותם יתר עד שיגמור אותם ואחר שגמרם אז יוכל למעט בהם מרגילותו הראשון · רק שיקבע להם שעות לשלא ישכחם: והמלאכות והחכמות החיצוניות כשידעם יניחם · אך למען לא ישכחם יחזור עליהן בהפנותו אל בית המים: ויחלק שעותיו באופן שעיקר עיונו והשתדלותו יהיה באלהיות · ומכל שאר חלקי התורה לא יניח ידו · אלא ילמוד בהם דבר יום ביומו לחיבובה של תורה · וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה:

ב י ל א ו

ואולם שידיעתם הכרחית לענינים מן המצות שיעור מה שיצטרך לדבר הזה ולא יותר· ומשאר החכמות שאין להם ענין לא באלהיות ולא במצות מה שצריך להם לאיזה טעם של עבודה לבד· ובשיעור המצטרך לפי הטעם ההוא ולא יותר· ומי שאינו צריך להם אין לו להשתדל בהם כלל אלא יהיה כובש תשוקתו כמו שכובשה בענין כל שאר המותרות במאכלים וטיולים וכדומה :

ר'· בפתור ופרח: אין לסימן ואין להשמאיל מכל אשר דברת· אך עודני צריך להזהיר לך קצת הזהרות בקצת מן העיקרים שאלה: כי הנה חלק ביאור המצות כבר הראיתיך שהוא אמצעי למקרה מצד המעשה· אך הוא בעצמו מצוה כמ"ש· ואם כן ודאי שיסים יותר ראוי להשתדל בו מהשתדל בחכמות ההם בלא צורך· כי זה מצוה וזה לא אמנם על כל פנים לא יגיע ערכו לערך העיון באלהיות· כי זה יש בו שתים לטובה· דהיינו הלימוד שהוא ג"כ מצוה ומהות העיון שהוא אמצעי היותר חזק להשגת השלימות: והעיון בביאור המצוה אין בו אלא אחד שהוא היותו מצוה כמ"ש· אך בבחי' מהות העיון אינו אלא הכנה למעשה וא"כ יותן לו חלק בהשתדלות יותר משאר הדברים· אך לא יגיע אל השיעור ההשתדלות באלהיות אלא כערך הטפל עם העיקרי: עוד צריך שתבדיל בין מי שרבים צריכין לו להורות הוראה· ובין מי שאינם צריכין לו· כי את שרבים צריכין לו יצטרך להרבות קצת יותר בחלק הזה של ביאור המצות יותר מן האחרים: עוד צריך אני להזהירך בחלק העיון אשר אינכו אמצעי כלל· אך שב לעבודה· כי כאן צריך השקפה גדולה ליזהר מפיתויי היצר וערמת כזביו· שפעמים רבות עושה לאדם שיטעה הוא אל עצמו· ולוקח מן העיונים מה שטעותו כופלו· ואומר לנפשו זה צריך לי· או זה שב לעבודה וכונתי לשמים: מזה יצא לי תועלת במדות או בדעות: ואולם אמתת הדבר אינו אלא שתאותו היא הנוטה אותו ואחריה הוא נמשך: ואם יבקש הדבר יראה שאותו התועלת שהוא חושב או אומר או רוצה לומר שילקוט מן העיון ההוא· כבר יצא לו מן העיונים התוריים ג"כ אם יעמל בם· ואולי יותר שלם :

בללן של דבר· הטוב והרע שניהם נתונים הם לבני האדם· הרוצה שיחיה יבחר בחיים· ואל יטעה את עצמו· ומקרא מלא צווח ואומר החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים למען תחיה :

בהבנת המצות ולא בחקירות האלהיות למי שאינו צריך להם לא לאומנות ולא לשום טעם אחר של עבודה׃ אלא להשתוקק בידיעה ההיא מפני הערבות והנועם שמלא בה׃ ככל הטיולים האחרים ותענוגות בני האדם: הנה באַרתי לך מיני העיונים למדריגתם׃ ואם מסתפק אתה בדבר ממה שביארתי לך׃ שאל:

ת׳ **אין** לי ספק בכל דבריך׃ כי על כולם יעיד המציאות ולא יוכל להסתפק בהם אלא מי שאין הבחנתו שלימה:

ה׳ **אחר** שביארתי לך מיני העיונים׃ הנני צריך לבאר לך איזה מהם ראוי לבחור׃ ובאיזה שיעור ראוי לבחור בם:

והנה זה פשוט שלפי רוב טוב התולדה היוצאה ממעשה מה או מיעוטו, כך ראוי להרבות במעשה ההוא או למעט בו׃ וא״כ העיון אשר תולדתו היא השגת השלימות האמיתי ודאי שראוי להרבות בו כל מה שאפשר׃ כי כפי השיעור אשר נרבה בו כך יהיה שיעור השלימות שנשיג׃ ומה שיפחת ההשתדלות בו׃ כשיעור מה שיפחות כך יגרע ממנו שלימות:

אך ההכנויי שאין טוב תולדתו אלא מצד מה שהוא הכנה לעיקרי׃ הנה כשיעור מה שיצטרך ממנו לתועלת העיקרי׃ כך ראוי שיהיה שיעור ההשתדלות בו לא פחות ולא יותר׃ כי אם יפחות מן הצורך ימצא בעצמו חסרון ההכנה לעיקרי׃ ואם ירבה על הצורך הנה הריבוי הוא מותר לגמרי: והמין הב׳ כמו כן שאינו אמצעי אלא במקרה להיותו דבר מצטרך והכנויי לקיום המצות׃ הנה כפי שיעור מה שנצטרך לו לקיום זה הוא שראוי להשתדל בו׃ לא פחות שלא תחסר ההכנה׃ ולא יותר׃ שלא יהיה פועל בטל: והמין הג׳ שאינו אלא עזר לעבודה׃ הנה במדה הזאת ימדד גם הוא׃ שרק בהיותו לעבודה׃ וכשיעור המצטרך לענין ההוא שבו עזר לעבודה הוא שיהא ראוי להשתדל בו׃ וכל יותר על זה אינו אלא מותר ובטל: כ״ש המין הד׳ שכלו מותר ובלתי ראוי כלל׃ לפי העיקרים שהקדמתי לך והמשתדל בו אינו אלא מטה ומפריע עצמו מן השלימות׃ והולך אחרי ההבל לגמרי ומאומה לא ישא בעמלו שיוליך בידו לעולם שכלו ארוך:

ת׳ **מה** שנראה לי ללקוט מכלל דבריך הוא׃ שעיקר עיונו של האדם ראוי שיהיה באלהיות ויעיין בכתבי הקדש ובביאוריהם ומאמרי חז״ל למה שצריך לבנות עליו בנייני העיון באלהיות ובהגיון שיעור מה שצריך לדעת דרכי החקירה והלימוד ולא יותר׃ ובביאור המצות והדינים מה שצריך למעשה: ובחכמות ההנדסה והתשבורת

וזולתם

ענין זה · אלא עסקם ומגמתם חלק מחלקי במציאות שאין ידיעתו מתעלה ומוריד לתכלית הכללי · אלא שתשמש ידיעתו לעזור לא' מעניני המצות והעבודה ד"מ ההנדסה עסקה הוא השיעור והמדה ומגמתה לבארו בכל פרטיו: התשבורת עוסקת במספר · ומבארת כל פרטיו · וכן כלם: הרי שאין עסקם ענין עוזר לתכלית הכללי · אלא שידיעתו תועיל לענין מעניני המצות כמ"ש: והשנית כי ביאור המצות מלבד היותו הכניי למעשה הוא עצמו קיום מצוה כי צונו הש"ית להגות בתורתו כמ"ש ודברת בם וכ"ו ונמצא שהוא בעצמו מצוה לבד מהתועלת היוצא ממנו לקיום כל המצות · ובבחינה הזאת הוא בעצמו אמצעי לתכלית · לא בבחי' עיון אלא בבחינת מעשה מצוה · משא"כ ידיעת החכמות שזכרנו · שאנחנו לא נצטוינו להגות בהם · אך ידיעתם הכרחית לנו למה שצריכים אנחנו בענינים מעניני העבודה · וה"ז בפעולות המוכרחות אשר לנו במעשה שאלו יצוייר העדר הכרחם לא היה לנו להשתדל לעשותם כלל :

ת' דבריך לי למשיב נפש ונכונים לקחך אתה נותן מעדנים לנפשי :

ד' אשוב עתה להשלים דברי בביאור ד' המינין שזכרתי לך :

המין הג' הוא שאינו אמצעי לא מצד עצמו ולא במקרה אך הוא שב לאמצעי במקרה והוא כלל החכמות והמלאכות אשר אין להם ענין בהבנת עניני המצות ולא בחקירות האלהיות אבל כבר יאותו בזמן א' או באיש א' או במקום א' עם התכלית: ד"מ הנה מלבד ההכרח אשר לאדם לפרנס את עצמו · חובה עליו ג"כ מצד התורה שכך למדונו רז"ל ובחרת בחיים · זו אומנות : ואמרו יכול יהא יושב ובטל · ת"ל בכל משלח ידך אשר תעשה: ועתה הבוחר בא' מן האומניות להיות לו לפרנסה · הנה ודאי שיצטרך לדעת כל הידיעות המצטרכות לאומנות ההוא ד"מ מי שיקח לו לאומנות מלאכת הרפואה הנה ודאי שיצטרך לו ידיעת הטבע והניתוח ושאר הענינים המצטרכים להיות תופש באומנות הזה : אדם שצריך ללכת בין חכמי הגוים הנה יאות לו שילמוד מה שיכבדוהו בעיניהם ונמצא שם שמים מתקדש על ידו וכן כל כיוצא בזה :

אך המין הד' הוא אשר איננו אמצעי לא מצד עצמו ולא במקרה · ולא שב לזה כלל · והוא כלל העיונים שאינם נוגעים

אך תזכור את אשר הזכרתיך על ענין הכונה שאם יהיה העיון רק לשביעת החמדה· אין זה העיון עיקרי שאני אומר לך עתה· אלא העיון באלהות בכונה המיוחדת שהיא לעשות נחת רוח לפניו ית' שגזר עלינו שנשתדל לקנות שלימותינו בעיון הזה ונעשה רצונו: וההכנייי גם הוא יתחלק לשנים: הא' הוא כלל כל הידיעות שצריך האדם לידע קודם שיכנס לחקירות העיון באלהיות והם אותם שעליהם נבנות החקירות ההן· וזהו כלל כתבי הקדש וביאוריהם העיקריים ומאמרי החכמים ז"ל בש"ס ובהגדות כי עליהם נוסדים חקירות העיון באלהיות: והב' הוא כלל דרכי החקירה והבחנת העיונים והוא הלימוד ההגיוני שצריך האדם ללמד בהם את שכלו כדי שיוכל להבחין ולחקור מה שצריך לחקור ולהשיג מה שצריך להשיג באלהיות: כי זולת זה לא יוכל להגיע לעולם אל הידיעה הנכונה והברורה· כאומן אשר יחסרו לו כלי האומנות· שלא יוכל ודאי להוציא כלי למעשהו:

והמין הב' הוא אשר איננו אמצעי לתכלית מצד עצמו אבל הוא אמצעי לו במקרה· ויתחלק גם הוא לב': הא' הוא בביאור כל המצות והדינים בכל שרשיהן ופרטיהן הראשיים· כי הנה עיון זה בבחינת עיון לא אמצעי לתכלית ולא הכניי לעיון עיקרי· אבל הוא הכניי לאמצעי אחר בלתי עיוני והיינו מעשה המצות· שגם הוא א' מן האמצעים לתכלית כמ"ש· והרי זה עיון מצטרך לשיוכל המעשה ליעשות: ומצד זה כמצא גם הוא מכלל האמצעים· אך בדרך מקרה כמ"ש:

והחלק הב' מן האמצעים במקרה הוא כלל קצת חכמות שצריכים אנחנו להם לאיזה חלק מחלקי מצוה או מצות ד"ת ההנדסה התשבורת והתכונה שנצטרך להם לענייני מצות העיבורים והכלאים והתחומין וכיוצא:

ת' הראשוני ואבאר במה יבדלו ב' החלקים האלה שמנית אותם לב':

ד' ההבדלים ביניהם מבוארים: ראשונה כי הנה ביאור המצות עסקו הוא ענין שהוא עצמו אמצעי לתכלית כי הנה כלו סובב על המעשה המצווה שהוא אמצעי לתכלית: כמ"ש ונמצא שמגמתו היא ידיעת מה שהוא אמצעי לתכלית· אך אלה החכמות שזכרנו אין עסקם ענין אמצעי ואין מגמתם לבאר

ענין

את הפעולה עצמה · אשר ע"כ מלבד בשרון שמעשה יצטרך כשרון הכוונה כך בעיוני כדי שיהיה העיון מהאמצעיים המביאים להשגת התכלית האמיתי שזכרנו · ב' תנאים יצטרכו לו · המין והכוונה: דהיינו שיהיה מין עיון המביא אל התכלית הזה · ותהיה הכוונה בו לבא אל התכלית הזה · כ"א הכונה לא תהיה בו · אלא לשביעת החמדה שזכרת בראשונה · אפילו אם יהיה העיון בעצמו הנכבד שבעיונים הנה יועם חשיבותו · ותשפל מעלתו · כי כבר ישוב להיות בקשת הערב: לא בקשת הטוב: כי אעפ"י שמצד עצמו הוא טוב · הנה הבקשה עליו איננה מצד טובו אלא מצד עריבותו · אמנם אחרי היות הכונה מיוסרת להשיג את התכלית האמיתי אז יחקר העיון עצמו לבחון את ענינו כ"א יסכים אל התכלית יהיה לאחוז בו · ואם לאו לחדול ממנו :

ת' · **בצדק** כל אמרי פיך ואין מקום ללבבי להסתפק בם :

ר' · **אמנם** מיני העיונים בבחינת יחסם עם התכלית · ארבעה: הא' העיון שהוא אמצעי להשגת התכלית מצד עצמו: הב' שאינו אמצעי לו מצד עצמו · אבל הוא אמצעי במקרה: הג' שאינו אמצעי לו לא מצד עצמו ולא במקרה · אך הוא שב לאמצעי במקרה: הד' שאינו לא אמצעי מצד עצמו · ולא אמצעי במקרה · ולא שב לזה כלל: ועתה אבאר לך כל דבר ודבר בפני עצמו :

המין הא' הוא אשר הוא אמצעי מצד עצמו · ויתחלק לעיקרי והבנויי העיקרי הוא שהתולדה הנולד' ממנו מיד היא השגת התכלית: והבנויי הוא שאין השגת התכלית נולדה ממנו מיד אלא אחר עיון אחר שיבא אחריו שהוא העיקרי שזכרנו: אמנם הנה הוא עיון שמכין את הדרך אל השכל ליכנס בחקירת העיקרי: והנה העיקרי איננו אלא העיון באלהות · דהיינו בסתרי יחודו ית' ורוממותו ושלימותו · וההנהגה שהוא מנהג את עולמו · וכן סתרי בריאותיו וכונותיהם והעבודה שהטיל על מי שהטיל מהם והשראת כבודו ושכינתו · ושפע נבואתו ורוח קדשו: וזהו העיון אשר בו תלה האדון ב"ה שלימותו של האדם · ובזה הוא מתקרב לו ומתדבק בו דביקות שלם וכשיעור מה שישתדל להשיג מן העיון הזה כך יהיה שעור השלמיות שיקנה · והקורבה שיתקרב: והוא מה שצוו עליו הנביאים באמרם · וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים · וכו': דע את אלהי אביך ועבדהו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי

יעשנה · ואם אין יעזבנה: ואולם פעולות האדם ב' מינים הא' עיון והב' מעשה: ושניהם צריכים תמיד להיות נדונים על פי התורה הזאת שאמרנו שהוא להיותם מסכימים עם התכלית ועוזרים לו: ולא נוטים ממנו כ"ש נגדיים אליו: והנה הדבר הזה במעשה ידוע הוא ואין זה המקום והעת להאריך בו · אך אדבר בו בקצרה מה שצריך ללמוד ממנו בעיוני שהוא הנדון שלנו:

והנה תראה שיש בפעולות האדם מוכרחות ובחיריות כי יש מה שטבעו מכריח לו או קיבוצו המדיני ויש שתלויות בבחירתו לגמרי: והנה המוכרחות אין בהם עצה כי ההכרח לא ישובח ולא יגונה: אמנם כבר אפשר שתמצא בפעולה אחת הרכבה מההכרח ובחירה · כי עיקר הפעולה יהיה מוכרחי והאופן העשותה בחיריי בכולו או במקצתו · ואולם כל מה שמצד ההכרח לא תפול בו עצה כמו שכתבנו · כי אם במה שמצד הבחירה: והנה המשפט הכולל אשר לכל פעולות שמצד הבחירה הוא שכל פעולה בחיריית ראוי שתהיה · או קיום מצוה או הכנה לקיום מצוה או הסרת מניעה לו · ונוסף על זה תנאי שלא יהיה בה ביטול והפרה לשום חק מחוקי התורה והעבודה בשום צד לא במהות הפעולה ולא בשום מקרה מהמקרים המתחברים לה · ואם לא תהיה הפעולה מא' מהמינים האלה · או אפי' תהיה מאחד מהם · אך יהיה בה או במקרה ממקרים הפרת חק התורה ראוי לחדול ממנה · ד"מ כבר יוכל להיות הטיול הכנה לעבודה אם יצטרך לאדם כדי להרחיב את דעתו שיהיה מוכן להשכיל · אך אם הטיול במהותו לא יהיה מן המותרים או בכמותו יהיה יותר מדאי · או יהיה בחברת בלתי מהוגנים וכיוצא בזה · הרי הוא מכלל הפעולות אשר לא תעשנה: והנה כמשפט הפעולות כך משפט העיונים בלי הפרש כלל · כי כיון שתכלית כל ענייני מציאות האדם בעולם הוא תכלית א' צריך ג"כ שכל עניניו ילכו מהלך השגתו ותהיה מגמתם הצלחתו:

ת' **הנה** הארת עיני בטוהר לקחך רבי · ואת אשר לא השיגה דעתי הורתני: עתה חנני נא בפרטים כאשר בכלל חנכתני · ולמדני לשפוט את העיונים כלם משפט צדק · על פי התורה הזאת:

ר' **תחלה** צריך אני לעוררך עוד על עיקר אמיתי והוא כמו שבמעשיי הכוונה עיקר גדול · והיא הגודרת

תכלית עקרי לך · ושהכנס בחברת החכמים · והיות לולא ביאתם שני לו בשדרגה · ושג' שיכר גדולת הב"ית שאמרת כי שנות זה התכלית שעיקרי וראשון · ואפי' שני אינו מלוי אלא אלל מי שהשיג כבר ענינים רבים מהחכמה אשר לא השגת אתה עדיין · וכבר רואה אני · שחסר לך תכלית ד' בדבר הזה · שאלו היה לך ודאי שלא הייתה יכול לחדול מלמכותו ראשון לכל התכליות · ואולם חסר הוא לך מפני שחסרה לך סיבה שתעירך לבקש אותו אבל אני אגלה אזנך ואודיעך את אשר לא ידעת עד שיולד לך ההתעוררות החסר ממך אז מאליך תבקשהו :

ת': אמצא חן בעיניך ר' והודעתני אורחות חיים :

ר': הלא ידעת כי תכלית מה ששם האדון ב"ה את האדם בעה"ז הוא רק לשיקנה וישיג בעמלו את השלימות האמיתי שהוא שהתקרב לו יתברך תכלית הקריבות שאפשר והתדבק בו תכלית הדבקות שאפשר : מאומתת היא הפנה הזאת או לאו :

ת': מאומתת היא אללי וברורה · מטענות תורות דהיינו מן הכתובים ומקבלת החכמים ומטענות שכליות כמו כן :

ר': אם זה ברור אצלך הנה לא תסתפק ג"כ בתולדה הנולדת מזה · והיא שאם כל עיקר מציאותו של האדם בעה"ז הוא לתכלית הזה · הנה ראוי לו שינהג כל עניניו כלם להשיג את התכלית הזה · ולא להפריע או להטות עצמו ממנו שהרי כל ענין מהם שינטה מן התכלית כמלאת כפרעת בענין ההיא עלתו ית': ודי שיהיה דבר כגד כוונתו לשיהא ראוי להתרחק ממנו · והתבונן עוד ותראה · כיון שרק השלימות האמיתי הוא הטוב באמת המעשה הנוטה ממנו הנה הוא נוטה מן הטוב · ואם כן ודאי הוא רע או לפחות דבר מותר ובטל הבל וריק שראוי ודאי לכל משכיל לסור ממנו :

ת': גם זה פשוט אללי · כי בודאי אינו ממשפט החכמים לבקש הערב כ"א לבקש הטוב האמיתי · וכל פועל אשר אינכו אמצעי לו אינו אלא מותר ובטל ואינו מעלת השכל לפעול אותו :

ר': אחרי היות כל זה מאומת אצלך · הנה תבין ודאי שכל התעוררות פעולה אשר יולד ברצונו של האדם ראוי לו שישקול אותה בפלס התכלית הזה שזכרנו · כי אם תסכים לתכלית

תלמיד: רבי · הנה כאיל תערוג על אפיקי מים כן תערוג נפשי אל הידיעות ואל המושכלות · ולבבי בוער באש החמדה והתשוקה · לדעת להבין ולהתחכם · על כן יצאתי לקראתך לשחר פניך שתחנני ותורני הדרך אשר אלך בה · ותלמדני ותודיעני מה החכמות אשר ראוי לי לבקש · ואיזה אורח אהלך להשיג אותן · דבר על בוריו :

רבי: בני הלא ידעת כי כל פועל יש לו סבה מעוררת המעירה אותו לשיפעל · וכל פועל ברצון פועל לתכלית מה באופן שעיקר רצונו יהיה בתכלית ההוא : ואולם בעבורו ירצה בדברים אשר יכיר או יחשוב היותם אמצעיים שעל ידם יושג התכלית ההוא : עתה אמור נא · מה היא הסיבה המעוררת אותך לדבר הזה אשר אתה מבקש ? או מה הוא התכלית אשר תרצה להשיג אותו ?

תלמיד· אמנם הסבה המעוררת אותי · הוא הצער אשר אנכי מרגיש מההשתערות אשר נפשי משתערת לעמוד על ידיעת הענינים המובאים לה מן החושים · או העולים בדמיונה ותכליתי הוא לישב את נפשי ולהשקיט את רוחי המתפעם בספיקותיו · וחסרון השגתו :

ר': היש לך עוד תכלית אחר עם התכלית הזה יהיה שוה לו או טפל אליו ?

ת': כן אדוני · כי הנה מלבד התכלית שזכרתי מביט אני אל תכלית אחר · שהוא להיות איש בין האנשים · ושאוכל גם אני לחוות דעי בין מקהלות החכמים · ולא אהיה ביניהם כאבן דומם · או כאלם לא יפתח פיו · ועוד מתכוין אני להכיר גדולת הבורא ית' מתוך גדולת בריאותיו · ואשבח שמו הגדול על עומק מחשבותיו :

ר': היטבת מאד לסדר תכליותיך לפי הדרגתם ברצונך כי אולם באמת תכליתך הראשון הוא למלאת נחת לרוחך ושבעה לחמדת נפשך · שהיא הסבה אשר העירתך ובעבורה נתעוררת לבקש לך מנוח אשר ייטב לך : ואחר זה תביט בכוונתך להיות לך מהלכים בין משכילי העם : ואלו לא ידעתיך והכרתיך מאז חפשן וחקרן בטבעך הייתי אומר היות זה לך התכלית הראשון והעיקרי באמת בהיותו העקרי כמעט לרוב שוקדי דלתות הלימודים · אך בראותי אותך נוטה אל החקירה בטבע · אאמין היות ישוב ושביעת החמדה הטבעית הזאת

זמר"ת האר"ש

מעט צרי המליצה ומעט דבש השיר מרבבות שבחי הרב המפליא
לעשות הספרים היקרים האלה · ה"ה הח' השלם ·
המקובל האלהי · תפארת המליצים ועטרת הפייטנים · ידו בכל
שבע החכמות החיצוניות · כמוהר"ר **משה חיים לוצאטו**
נשמתו יצאה בטהרה בארץ הקדושה · משם זכה וזיכה את הרבים
בעשות ספרים אין קץ · כולם מלאים חכמה ודעת ויראת ה' · טוב
לי כי זכיתי ליצוק מים על ידיו · תמ"ך נס"ו: אשרי הדור שבו יוצאים
לאורה · ובעת הזאת גלגלה זכות על ידי זכאי איש מלא רוח חכמה
ותבונה לעשות בכל מלאכת מחשבת אשר אס"רה תורה אותו באזור
או"ר ובמצנפת בד קדש על ראשו ה"ה הח' השלם כמהר"ר **בצלאל
בנימין** מעלי הכהן יצ"ו · אשר בהראותי לו ספרי כתיבת ידי אשר
לי בבית נכותי החמודות מזהב ומפז ובכללם שבע הספרים האלה · חשקה
נפשו בם ושאל ממני רשות להעלות' לרצון על מזבח הדפוס · ואף כי משמרת
היו לי לבדי עד היום בטלתי רצוני מפני רצונו · כי אין כהוגן לסרב עם
איש טוב וישר כמוהו · ויהי רצון שחפץ ה' בידינו יצלח · אמן :

לדוד מזמור שיר

מַה זֶּה יוֹסִיפוּ לָךְ בִּמְנוּחוֹתֶיךָ
מוֹרִי לוּצַאטוֹ שִׁבְחֵי שְׂפָתוֹתֵינוּ
גַּם בָּנוּ אֵין מֵמְלִיץ בִּמְלִיצוֹתֶיךָ
לָתֵת כָּבוֹד אֵלֶיךָ בִּלְבָבֵינוּ
אָמְנָם רַב לָךְ ; אִתָּנוּ חִבּוּרֶיךָ
הֵמָּה צִיּוּנֵי עַד אֶל־זִכְרוֹנֶךָ :

ביום **טוב** אדר שנת
בישראל גדול
שמו לפ"ק

הנעלב על פרידתו ובאהבת
נפשו ישגא תמיד דוד הוא
הקטן דוד פראנקו מינדיס יצ"ו :

שם משפחתו **חפשי** בישראל:

הקדמה

דרך תבונות יודיענו במאמר ההגדות את אשר חכמים יגידו ככתבם וכלשונם ללשונותם בארצותם · למען ספר שפיר גזרתם · ובמאמר העיקרים יתן בקולו קול שהוא עיקר לכל קהל כי באמונתם · יתקדשו לעבוד עבודתם במשמרותם · ככתוב בספר תורת משה לכל בני ישראל לדורותם · לדעת **חכמה** :

דרך ישכון אור מאמר אור הגנוז, בבית גנזיו של הגביר דגמיר וסביר החכם הנעלה לשם טוב ולתהלה · כמהר"ר דוד פראנקו

מינדים נר"ו · חד מן חבריא · מחכמי בה"מ הגדול עץ חיים היא בה שר"ו חכימיא · וכפתחי פתו'חות חכמה · על אחת כמה וכמ' · ראיתי אור כי יהל לעיני כל ישראל · ותארנה עיני כי טעמתי בקצה המטה מפה מזה · ויהי כקראי ג' דלתות וארבעה בינותי בספרים וכל הדבר הקשה · אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב קבועה קובה · לזכות את ישראל ברבות הטובה · (ועוד ידי נטויה למען דפ"וס שלשה ספרים כתב לבני ישראל במחלקותם · ס' הדיקדוק וס' הגיון וס' המליצה להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם) · אחת לאחת למצא חשבון ודעת **חכמה** :

דרך אשר שלחני ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה · ערוכה בכל ושמורה · ואתה עתה קורא ידיד אם המצא ימצא בכתב היוצא שגגה יוצאה על הכייר ועל הדפתרא · כבר מילתי אמורה · ולימים הראשונים אשר לפני כבר נזרקה מפי גבורה · שגיאות מי יבין אמר קרא · ואי בעית אימא סברא · כי אנחנו החומר אנשי מדה אחת לכולם שגו ברואה למראה עיני האדם חסי"ר יחליף חליף או יתיר וחסורי מחסרא · ומחכם עיניו בראשו מצוות לו יוכל לתקן עד שרואה לפניו את כל הבירה · ואנו ליה עינינו אל ה' ויאר לנו אורה זו תורה · ומלאה הארץ דעה להשכיל להיטיב טובה **חכמה** :

כ"ד זעירא דמן חבריא הצעיר **בצלאל בנימין** בן לאותו צדיק הרב הגאון כמה"ר **חיים שלום** בן להרב הגאון הגדול המפורסם **בנימין** מעלי הכהן אב ב"ד ור"מ דעה"ק ירושלים :

הקדמה

בדרך אחד הפונה קדמה דרך הקדים קול הקודש אל
השלשה קדמת אשור אל עין הקורא להאיר
להם את הדרך זו היא דרך ישרה :

קו'ל דפוס מרובה בפרש'ת דרכי'ם לפרש להם על פי
ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב על שפת היריעה ·
ובשבעה דרכים על כל ראש **דרך** :

קו'ל הפותח פתח השער תשיה בו בראשונה בראש כל **דרך** :

קו'ל הדרכים שבעה אלה ראשי בית **בנימן** ולגבי סיפא סוף
דבר הכל יתן **חכמה** חכמת בחון תרונה אחרונה יסעו
אחרי **דרך** :

דרך חכמה אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה ·
ויאמר לאדם אמירה נעימה · כתובה יהיבה
נתן לנו תורה חתומה · פרשה זו סתומה · אמור רבנן בטעמא · לקבל
שכר על הדרישה ועל הפרישה ותהי משכורתו שלימה · והמשכילים
יזהירו באספקלריא המאירה בשבעים פנים מאירות פני משה
כפני חמה · פני תבין **חכמה** :

דרך בינה · ראה ויספרה הבינה · בהדי כבשי דרחמנא · עלה
בכבש ופנה · לעושה השמים בתבונה · כח מעשיו הגיד
לעמו לא הניח זוית ופנה · ונסתום **חכמה** :

דרך אמונה · הוא כוננה · ונחה עליו רוח חכמה ובינה · אז בנה
את שער בית השם כאשר בראשונה · ובכל חכמה ומדע
ידו על העליונה · זה סיני רב תנא · גדול מרבן שמו זה האיש משה
חיים פי צדיק נחל נובע מקור **חכמה** :

דרך ישרה · שיבור לו האדם הבירה · זאת התורה · ומשם
באר'ה · באר היטב מעשה ה' כינורת · (ושם דרך דרכה
של תורה · ללמד את בני יהודה את אשר ילמדון בבית רבן רב
ספרא וללמדם בכל ספר וחכמה) ורוב שנים יודיעו **חכמה** :

דרך

הסכמה

הכהן זצ"ל: בן להרב סמובהק והמופלא מסיירי ב"ד הגדול
שבירושלים ת"ו הכהן הגדול **בנימין** ידיד **ה'**:

ראשית שגא מול סדרת נדיבי עם אלוהי ישראל לחזק ידים
רפות לאח' הכהן להחזיקו ולתומכו א' הרואה וא' השומע
למען יבא כל איש לכרמו לקח קרית ארבע לשם שבו ואחלמה
וכבר מלתא אמורה משני בתי דינים מגיני ארץ **אמשטרדם** יע"א:
עליונים למעלה הגאונים המופלגים בגזירת עירין לאיש אשר יעשה
בזדון להשיג עלתו בתחומו של חבירו למספר הגבול אשר גבלו
גם אנכי אענה חלקי כל מקום שנהגו חכמים את עיניהם הן אדם
מת ומשלם עניותא אלא כתר ענותא ושומע לדברי חכמים ישא
ברכה מאת **ה'**:

נאום צעיר המשתלח למען דפוס ספרי הקדש ס'
יכין ובעז ואשל אברהם הח"ו כ"ח אדר א' שנת
בישראל גדול שמו לפ"ק באמשטרדם יע"א:
בו יבא בריכה רוח אפינו משיח **ה'**:

אברהם טובייאנה ס"ט:

הסכמת

הרב המקובל הדיין המצויין אשר אור לו

בק'ק ארג'יל יע'א

ראשית כל בכורי ק'ול ולשון מדברת גדולות להודות הודאה
כתר הודאה לעילת כל העילות סיבת כל הסיבות
בשבחא דאתי ממי'לא אשר האציל וברא יצר ועשה את האדם בחכמה
ויתן בפיו חכמה ותבונה וחסד אל כל היום לו זרוע עם גבורה ותפארת
לו מן האדם לשמור לנצח נצחים והוד ידו נטוים ביסוד מלותיו
חקותיו ותורותיו לקבל עול מלכות שמים ותהי משכרתו שלמה הן הן
הדברים שנאמרו למשה בסיני אשר לזהו **ה'** :

מראשית השנה ועד אחרית שנה לשמור דרך עץ החיים גמר
לה לשמה אשר פריו יתן בעט'ו ע'ע סופר מהיר
לארץ ולדרים להוציא אור תעלומה איש אשר אלה לו ידמה נודה
ליונרה זרוק חוטרא אאוירא קאי אעיקרא יהיה לו מושך חסד הנפש
עם הבשר וירימה תרומה **לה'** :

מראשית כל פרי האדמה עצו ופריו שוין רבו פארותיו
בארבעה ספרים בשם נקראים **דרך חכמה**
ומוסר גופו ועיקרו במקום טהרה פתח **באגדתא** דברים המושכים
את הלב להבין אחרי בינה הולך ואור **באור הגנוז** אשר פעל ועשה
חד מן קמיא הרב המופלא המקובל האלהי קיים עד העולם מבית
לוגאטו ז'ל' תורת אמת היתה בפיהו נכונה באור חביון עוזו לאחר
עיוני בו בעל הגמול שלם ישלם לו לעולם שכולו טוב לעולם שכולו
ארוך שתול על פלגי מים ונחה עליו רוח **ה'** :

בראשית מאמר לפעלא טבא אמרינן ברוכי נמי מברכינן להאי
גורבא מרבנן אשר נשמה בו רוח טהרה היוצא
לאחר חתום סתר'ות להקריב את קרבן ה' עולה תמימה הוא ניהו
החכם השלם והכולל נאה דורש טוב לעמו בקהל רב בעיר הגדולם
אמשטרדם יע'א בע'ת · ביתו בית ועד לחכמים כמוהר'ר **בנימין**
בן לאותו צדיק הרב המופלג והכולל **חיים שלום מעלי**
הכהן

הסכמה

ואנא מלא ספרי ומוד לו עשר ידות בכל חכמה ומדע ועל כוללה בהדי כבשי דרחמנא בין מחלדי חקלא נכנס לפרדס ויצא בשלום · והנה גם הוא הניח ברכה אחריו כמה דברים טובים ונכוחים כתובים על הלוחות שהם ראויים להעלותם ולקובען בדפוס כדי לחלק מחכמתו ליראי ה' וחושבי שמו ית' · צדיקים יראו וישמחו בו ובתורתו וחכמתו אמנם לפי שאין להם בעלים הם מונחים בקרן זוית אין דורש ואין מאסף אותם הביתה · עד שבא אחד מספרי ירושלים דגמירי וסבירי החכם הרבני המופלג מחובשי בה"מד **עץ החיים** דק"ק ספרדים יצ"ו כמהר"ר **בנימן הכהן** מעלי בן אחותו לצדיק הרב המופלא וכבוד ה' מלא מהור"ר **חיים שלום** מעלי הכהן זצ"ל מלא את ידיו לכבוד שמים ולכבוד המחבר ז"ל וקמץ הכהן מלא קמצו סלת נקי' מהנך מילי מעליותא דברים המושכין לבו של אדם לקרבו לתורה ויביאם לבית הדפוס לקובען בכרך מעט הכמות שיהי' נוח לסובלו ולמען ירוץ קורא בו ובמעט עיון תמלא נפשו מהם ונחה עליו רוח חכמה ודעת ויראת שמים למען יחזק במעוזו לתורה ולתעודה כל הימים · מחזיקנא טיבותא להחכם הזה טובה וזכה את הרבים ואת החכם המחבר בדברים כנים דובב שפתי ישנים · אקוה כל חכם לב יבאו ויקחו ממנו הספר הלזה בכסף מלא ותרב משאת בנימן מאת כל איש כברכתו ואצ"ל שאין לגרום היזק בהדפסת ספר כזה עד משך השנים הקצובו' ולשומע יונעם ותבא ברכת טוב :

היום יום עשירי דאדר הראשון שנת
להקים שמו **בישראל** לפ"ק :
הב"ד **שאול** נר"ו דק"ק **אמשטרדם** יע"א :

(*ב א) ראשית

הסכמה

שנים לא מינה ולא מקלתה ולא ילמדו עוד מלחמה · והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן ונכרת מעמה · ערום וחסר כל אין לחם היינו נסמא · ומאן דלויית דילא יגחור פרק בתולה כשאת והבנות יולאות בהגומה · וכתובת בנין דכרין בבית אביה ואמה ואפס שכפה תבוז נוסת ודין גרמא · כדהי ישראל יכנס ירושלים הבנויה

וגם הצעיר מיוסף ה' שמה :

אלה דברי דוד רופה לאן סמכושרות : הצעיר רבתי עם לשגדיל ולהורות : העומד על החתום סמוך להכנסת כלה :

בסדר ואלה המשפטים לפרט וה' **בראשם** לפ'ק :

פה מתא מחסייא ק'ק ספרדים ת'ת באמשטרדם יע'א

עבד ה' כי לעולם חסדו :

הצעיר **דוד הכהן די אזוידו** ס'ט :

הסכמת

הרב הגאון הגדול המפורסם נ'י ע'ה פ'ה

מהור'ר **שאול** נר'ו אב'ד ור'מ דק'ק אשכנזים

באמשטרדם יע'א :

נהירנא כד הוינא בארץ מולדתי בימי חרפי זרח שמשו של החכם הרב המפורסם מוהר'ר **משה חיים**

לוצאטו ז'ל · הופיע בארצו במדינת אטליא ונשמע גם בארצנו כי האיש משה גדול מאד ומאן גבר גדר בכולא · ואחרי כן בבואי לכאן שמעתי מפי בעלי תריסין ומכ'ים גדולים שהכירוהו את מעשה תקפו כחה לפיה היל' לאורייתא לבו כלב הארי' בגמרא וסברא פלפלא חריפא

ולנא

הסכמת

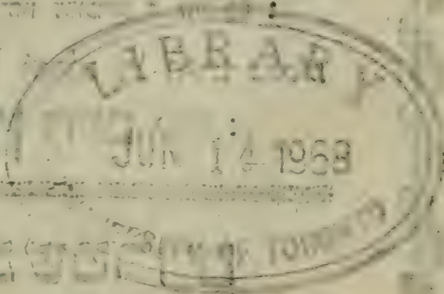
הרב הגאון הגדול · מעוז ומגדול ·

כמהר"ר דוד הכהן די אזווידו נר"ו

אב ב"ד ור"מ דק"ק ספרדים אשר באמשטרדם יע"א

פני משה כפני חמה · שואף זורח על פני האדמה · הן בעודנו חי כל מולאו מלא חיים תורה תמימה · נחל נובע מקור חכמה · כנהר אשר לא יכזבו מימיו דרך גבר בעלמ"ה · כעץ שתול אשר בצלו שמו העם ולקטו הכמה מפוארה ולנער דעת ומזימה · והכל טונים אחריו משה שפיר קא אמרת אשרי אדם מצא חכמה: אף הוא ראה אדם להבל דמה · ואלו הן הנקברין נגד שמא · ויעש לו שם כשם הגבורים אשר בארץ המה · עד אשר לא תחשך השמש והאור ויאסף אל עמה · ולא יזכר שמו בישראל מימים ימימה · ויבא משה וישם לפניהם ארבעה המה · אמרות טהורות מאמר דרך חכמה · מאמר על ההגדות · מאמר העיקרים · מאמר החכמה ואור הגנוז: מעשה ידיו להתפאר תורת ה' תמימה והאר"ש כי נעמה: ודנה כתבה די רשום עין לא ראתה שפוני טמוני כ"ל אדם מן האדמה · והיו כלא היו דבר השמור מן העין ואבד שמא · עד אשר דק והשכח אלה הדברים אשר דבר משה כאשר היתה שמה · חד מחבריא · ספרא דספריא: החכם השלם כמהר"ר בצלאל בנימין וזכות אבות לא תמה · בן איש חיל ורב פעלים הרב המופלא כמוהר"ר חיים שלום בר מיניה דהאי גאון הרב המובהק המאיר כברק מוהר"ר בנימין מעלי הכהן זלה"ה יצ"ו ויתיב בדוכתיה ירושלים דהבא אל הקודש פנימה · ויעש בצלאל מעשה רב ויוציאם למען שמו והוציא מדמה ותלך הצל"מה: ואתינה נאני אך את דמ"כם לנפשותכם אדרש באדם · דמ"ו יספך ובני ישראל יוצא"ים ביד רמה · העשיר לו ירבה והדל לא ימעיט על אחת כמה וכמה : ולא ירבו כמותו בישראל ממנו במעשהו במשך עשר

שנים

LIBRARY
JUN 14 1968

ספר

דרך חכמה

כאן הבן שואל על הפתח״ים לפתוח לפניו ראשית **חכמה**, איזוהי דרך ישרה שיבור לו לקנות **חכמה**

ויתן לו ר״ב תשובתו בצדו דברים נכוחים כלם **בחכמה** הכינם גם חקרם החכם השלם והכולל בכל **חכמה**

כמהר״ר **משה חיים לוצאטו** זצ״ל

והובא על מזבח הדפוס ע״י זעירא דמן חבריא

מוהר״ר **בצלאל בנימן מעלי הכהן** נר״ו

בכן של קדושים תקיפי ארעא קדישא ר״מ ור״מ **דע״הק**

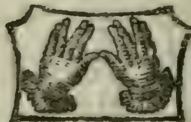
ירושלם קרתא דשופריא · תוב״בא :

ולע״ע יושב אוהל אוהלה של תורה בבה״מ

הגדול **עץ חיים** יע״א :

באמשטרדם

בבית ובדפוס

אלמנה עם יתמי

המנוח כהר״ר **יעקב פרופס** כ״ץ זצ״ל

בשנת **בישראל** גדול שמו

לפ״ק

